

במאיר הדעה על יו"ד זלקה' (סי' רג' עד סי' רסט')

רסו	איזה מילה דוחה שבת ויום טוב	242	
	הלכות עבדים וגירות		
רסז	הלוקח עבד כנעני אסור לקיימו ערל, ומבילתו וברכתו ומילתו וכל דיני עבד ושפחה	246	
רסח	כיצד מגיירין הגר והגיורת, ודיני קדושת הגר	260	
רסט	איסור עריות בגרים, ודינן לענין עדות וחליצה	264	

במאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' ע"ד סי' רסט')

(כח) מלין אותו בשבת - ואין מחזיקין אותו שיצא לתרבות רעה כיון שאמו ישראלית (ט"ז), כתוב בספר ב"ה בשם הרשב"ץ דממזר מלין אותו בשבת וכן הוא במהרי"ל: כתוב עוד בספר בדק הבית וז"ל כתוב בא"ח בשם הרמב"ם הקראים כל זמן שלא ידברו תועה על הרבנים ולא יתלוצצו בדברי רבותינו הקדושים חכמי המשנה והש"ס נכון לנו לכבדם ללכת לשאול בשלומם אפילו בבתייהם ולמול בניהם אפילו בשבת היכא דגזור להו גזירה דידן ועבוד להו מילה ופריעה דדלמא נפק מנייהו זרעא מעליא והדרי בתיובתא והכי אשכחן לרבינו האי זצ"ל דאמר הכי עכ"ל, ובתשובת רבינו בצלאל אשכנזי ס"ס ג' מביא דברי הרמב"ם ורבינו האי גאון וכתב נמצאת למד כי בקראים הדריים אצלנו בזמן הזה לא נמצא בהן אחד מכל המדות שהזכיר הגאון ז"ל כי בכל יום הם מוסיפין גירעון ואינם מלים בניהם שהרי אינם פורעים וקיימא לן מל ולא פרע כאלו לא מל ואינם מלים במוהל שלנו ואין מכניסים בבתייהם תלמידי חכמים אדרבה בורחים מהם כבורח מן הנחש ואין מתפללים במנהג שלנו כלל אין אומרים י"ח הרי שהם משונים בכל דבריהם ולפיכך אסור למול בניהם בשבת כיון שאינם מודים בפריעה ואם כן איך יעשה להם פריעה וכי תימא ימול בלא פריעה נמצא מחלל שבת ואינו עושה מצוה ע"כ: (ש"ך).

(יג) ישראל שנולד לו בן מעובדת כוכבים, אין מלין אותו בשבת:

(כט) אין מלין כו' - שהולד גוי כמותה אבל ישראלית מומרת שהולידה ממומר י"א דמלין בשבת דאע"פ שחטאו ישראלים הם, ועיקר כנ"ל סק"כ (כח) שאין מחזיקין שיצא לתרבות רעה כיון שאמו ישראלית ובזה שאמו מומרת ודאי מחזיקין אותו בכך ואין למולו בשבת ואף על גב דנותנין אותו לימול שמא אחר כן יחזירוהו לתועבה שלהם, כיון שהם נשארו כך ותו דאפשר שהם מומרים לכל התורה חוץ ממצות מילה (ט"ז), ישראל כשר שנולד לו בן מישראלית שהומרה, מלין אותו בשבת וכן ישראלית שהולידה בן מעובד כוכבים ג"כ מלין אותו בשבת דהא הולד כשר (פ"ת).

(יד) יש ליזהר שלא ימולו שני מוהלים מילה אחת בשבת, שזה ימול וזה יפרע, אלא המל הוא עצמו יפרע. הגה: ולא מלאתי ראיה לדבריו, ואדענה נראה לי דשרי דהא מילה דחיא שבת כמו עבודה במקדש עכמה כהנים היו עובדים ומחללים שבת, דמאחר דשבת ניתן לדחות הרי הוא כחול לכל דבר. וכן מלאתי בספר התרומה יסן כתוב בקלף, שכתב בסוף הלכות שבת דהדיא, דשרי. אמנם מלאתי בקובץ שיט לאסור ועל כן טוב להחמיר לכתחלה, אף על פי שמדינא נראה לי מה שכתבתי:

(ל) יש להזהר שלא ימולו כו' - וי"א דאין בזה איסור וכבר נהגו בהרבה מקומות גדולות שמלין ב' מוהלין בשבת זה מל וזה פורע (ט"ז, ש"ך), וי"א שגר אין למולו ביום ה' שכן ודאי יצטרך לחלל שבת עליו, ויש חולקים (פ"ת), ועיין עוד (בתשו' חתם סופר ס"ס רנ"ב) מ"ש בזה (פ"ת), י"א שבשבת אסור למוהל לסלק ידיו משהתחיל למול עד שיגמור הפריעה אבל אם אירע שסילק ידיו מותר גם לאחר לגמור ושבת וי"ט שוים בזה ע"ש ועיין בתשובת זכרון יצחק סי' כ"ז מ"ש על דבריו⁵²⁹, (ועמ"ש לעיל סימן רי"ד סק"ד ועיין בסוף ספר דרך חיים שו"ת בענין זה באורך) (פ"ת)⁵³⁰.

הלכות עבדים

סימן רסז - הלוקח עבד כנעני אסור לקיימו ערל, ומבילתו וברכתו ומילתו וכל דיני עבד ושפחה, ובו פ"ה סעיפים.

(א) מצות עשה על הרב למול עבדיו. עבר הרב ולא מלו, מצוה על בית דין למולו. אחד עבד שנולד בבית ישראל ואחד שקנאו מהעובד כוכבים, חייב למולו. ואינם נימולים אלא ביום(א). ויליד בית(ב) נימול לח', ומקנת כסף נימול ביום שנלקח, אפילו לקחו ביום שנולד, נימול ביומו. (לקח אחד השפחה, ואחד לקח (העובר), נימול לאחד(ג). כ"ש קנה שפחה וולדה עמה, שנימול לאחד). ויש מקנת כסף שנימול לח', ויש יליד בית שנימול לאותו יום שנולד. כיצד, לקח שפחה(ד) ועוברה עמה וילדה, הרי זה נימול לשמונה. ואף על פי שלקח העובר בפני עצמו והרי העובר מקנת כסף, הואיל ולקח אמו קודם שנולד, נימול לשמונה. לקח

⁵²⁹ לא עשיתי

⁵³⁰ לא עשיתי

במאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' ע"ד סי' רסט')

שפחה לעובריה(ה) או שלקח שפחה על מנת שלא להטבילה לשם עבדות, אף על פי שנולד ברשותו (ונתענה נתינו), נימול ביום שנולד שהרי הנולד הזה כאלו הוא מקנת כסף לבדו, וכאילו היום קנהו, שאין אמו בכלל שפחות ישראל כדי שיהיה הבן יליד בית. ואם טבלה אמו אחר שילדה(ו), הרי זה נימול לשמונה:

(א) ואינם נימולין אלא ביום - אפילו אותן הנימולים ליום א' אינם נימולים אלא ביום, לכתחלה נכון שתהא הטבילה לעולם בג' בין בטבילת עבדות בין בטבילת שחרור וכן מילה בג' (ש"ך).

(ב) ויליד בית כו' - פירוש שנתעברה אמו השפחה בבית ישראל וילדה ברשותו ומקנת כסף הוא שקנה הולד (ט"ז).

(ג) נמול לא' - אף על פי שטבלה קודם שתלד, וי"א אפי' טבלה קודם שנתעברה כגון שקנה השפחה מישראל אחר (ש"ך).

(ד) כיצד לקח שפחה כו' - אף על פי שלא טבלה נמול לח' כיון שילדה בביתו (ט"ז, ש"ך).
(ה) לקח שפחה לעובריה - שאין לו בגוף השפחה כלום רק בולדותיה וקנין פירות אינו כמו קנין הגוף - ט"ז (ש"ך).

(ו) ואם טבלה אמו אחר שילדה כו' - טעמו דכל שהטבילה נתבטל התנאי שהתנה תחלה שלא להטבילה וה"ל כאלו קנה האם בלא תנאי (ט"ז, ש"ך).

(ב) כשם שמילת הבנים דוחה את השבת, כך מילת העבדים שהם נימולים לשמונה דוחה את השבת, חוץ מיליד בית (ז) ומקנת כסף שלא טבלה אמו עד שילדה, שאף על פי שהם נימולים לשמונה אינם דוחים את השבת(ח):

(ז) חוץ מיליד בית כו' - שיש בזה מחלוקת אם נימול ליום א' או ליום ח', ומספק לא מלים בשבת אלא לאחר השבת (ט"ז), אבל טבלה קודם שילדה דוחה מילתן שנימול לח' את השבת בין ביליד בית בין במקנת כסף, וי"א דאין מחללין שבת על מילת עבדים אפי' טבלה אמו ואח"כ ילדה (ש"ך).

(ח) אינם דוחין את השבת - אלא נמולין ביום א' שאחר השבת אף על פי שהוא יום ט' (ש"ך).

(ג) העבד הנלקח מהעובד כוכבים, אומרים לו: רצונך (ט) שתכנס לכלל עבדי ישראל ותהיה מהעשרים, או לא. אם רצה, מודיעין לו עקרי הדת ומקצת מצות קלות וחמורות וענשן ושכרן, כמו שמודיעין את הגר, ומטבילין אותו כגר ומודיעין אותו כשהוא במים. (והעבד מצדק על הטבילה ולא האדון):

(ט) אומרים לו רצונך כו' - כלומר שאין אומרים לו "מה ראית שבאת", כדרך שאומרים לגר עי' לקמן (סי' רסח ס"ב) אלא אומרים לו "רצונך שתכנס לכלל עבדי ישראל כו'" (ש"ך).

(ד) לקח עבד גדול מהעובד כוכבים, ולא רצה העבד לימול, מגלגל עמו כל י"ב חדש. יתר על כן, אסור לקיימו(י) כשהוא ערל, אלא חוזר ומוכרו לעובד כוכבים. הגה: ודוקא צמקוס שקנאו כדי לגייר לעבד, אבל אם התנה בפירוש שלא למולו, וכן צמדינות אלו(יא) שאסור לגייר קום גוי, הוא כאלו התנה עמו שלא למולו ומותר לקיימו ערל כל זמן שירצה, וכן הוא המנהג פשוט:

(י) אסור לקיימו - י"א שזה אסורה מן התורה, וי"א שזה מדרבנן (ש"ך).

(יא) וכן במדינות אלו כו' - פי' אף על פי שאירע שלוקח עבד, מותר לקיימו ערל. אבל מה ששוכרים עבדים בלאו הכי מותר, כיון שאינו קנוי לו ולפי זה קשה מ"ש הרמ"א "וכן המנהג פשוט", דהא אינו מצוי שקונין עבדים במדינות אלו ודבר שאינו מצוי אין בו מנהג וצ"ל שהוא מביא לשון הראשונים שכן נתפשט המנהג בימיהם: (ש"ך).

(ה) אם מל את עבדו והטבילו בעל כרחו לשם עבדות, לא עשה כלום(יב). (מיהו אם עשה מלואו ונהג מלואו של עבד(יג), יכול לשחררו אח"כ דע"כ):

(יב) לא עשה ולא כלום - ויש פוסקים דהוי טבילה עי' לעיל (סי' קכד סק"ו?) (ש"ך), וי"א דמש"כ המחבר שאינו כלום, היינו דוקא לענין להתחייב במצות אבל בענין בישולי עובדי כוכבים ולענין מגעו ביין שהוא מדרבנן דינו כעבד גמור שאינו אסור (פ"ת).

(יג) ונהג במצות של עבד - כגון שקנאו רבו מישראל או שקנאו מעובד כוכבים והטבילו לשם עבדות והיה עבד בביתו (ש"ך).

(ו) עבד קטן או שומה, מטבילין אותו על דעת בית דין(יד):

(יד) על דעת בית דין - עי' לקמן (סי' רסח ס"ו) (ש"ך).

Commented [O184]
א כתוב בט"ז שלא
טבלה

Commented [O185]
קשה על הרמ"א שלא
הביא שיטה זו

במאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' ע"ד סי' רסט')

(ז) כשישתחרר העבד צריך טבילה אחר כך בפני שלשה, ואין צריך לקבל עליו מצות ולהודיעו עקרי הדת, שכבר הודיעוהו כשטבל לשם עבדות: @NO MB@
(ח) עבד עובד כוכבים שמלו רבו(טז) וחזר לגיותו ומכרו לעובד כוכבים, וחזר ישראל וקנאו ממנו, הרי הוא כישראל מומר(טז) ואינו צריך טבילה אלא מלקות. (וי"א(יז) ש"מ"מ לכתחלה חוזקין ומטבילין אותו למעלה דעלמא):

(טו) עבד שמלו רבו כו' - ואין צריך טבילה כיון שנימול ונטבל לשם עבדות פעם ראשונה והכניסו תחת כנפי שכינה, וכ"ש נטבל לשם גרות שא"צ טבילה אחרת דה"ל ישראל מומר גמור (ש"ך).

(טז) כישראל מומר - המנהג היה להטביל המומרים ושיגלחו את כל שערן מקודם (ט"ז).

(יז) ויש אומרים כו' - ע"ל (סי' רסח סי"ב) דגם במומר מחמירין לטבול מדרבנן (ש"ך).

(ט) הלוקח עבד מן העובד כוכבים(יח), אין הגוף קנוי לו(יט) עד שיטבילנו לשם עבדות(כ). הילכך אם קדם וטבל לשם בן חורין, הרי הוא בן חורין(כא). הגה: ומכל מקום צריך לשלם לרבו דמיו שנתן בעדו. ואם טבלו ב"ד או אחר לשם בן חורין, צריך לשלם לו, אם ידע שהוא עבדו של זה. אבל אם לא טבלו, אלא שהשיא ענה לעבד לטבול לשם בן חורין, פטור. לפיכך צריך להטיל עליו שום עבודה בעודו במים, שיהא נראה כעבד, שלא יקדים ויאמר: אני טובל לשם בן חורין. אבל עובד כוכבים שמוכר את עצמו לישראל, קונה גופו מיד ואינו יכול להקדים לטבול לשם בן חורין:

(יח) הלוקח עבד מן עובד כוכבים - אף ע"פ שקנאו בדרכים שהעבד נקנה בהן (ש"ך).
(יט) אין הגוף קנוי לו - שאין גוי קונה גוי רק למעשה ידיו ולכך כשחזר ולקחו הישראל מיד עובד כוכבים לא קנה ממנו אלא זכותו דהיינו מעשה ידיו (ט"ז, ש"ך), וע"ל סעיף י"ז (ש"ך).

(כ) עד שיטבילנו לשום עבדות - ואז גופו קנוי לו ושוב לא יוכל לעשות עצמו בן חורין (ש"ך).

(כא) וטבל לשם בן חורין הרי הוא בן חורין - וא"צ גט שחרור, וה"ה אם א"ל קודם טבילה "לך" לא צריך גט שחרור, כיון שאין לו קנין הגוף (ש"ך), ואין חילוק בין טבל בפני רבו או שלא בפני רבו אבל אם טבלו יחד עם האדון שלהם, שהאדון רצה להתגייר, אז אם טבלו העבדים קודם שטבל אדונם, אפי' בסתם קנו עצמם בני חורין אבל אם טבל האדון לגר בתחלה ואח"כ טבלו הם, אז רק אם פירשו שטובלים לשם חירות קנו עצמם בני חורין, אבל אם טבלו סתם לא. וי"א דאף בעבד של ישראל לא קנה עצמו בני חורין אלא כשאמר בשעת טבילה "הריני טובל בפניכם לשם גירות". ואם טבל בפני רבו א"צ לפרש, אלא כיון שטבל סתם, נשתחרר (ש"ך).

(י) במה דברים אמורים שכשלקח עבד מהעובד כוכבים אין הגוף קנוי לו, כשאותו עובד כוכבים קנה אותו עבד על ידי שנמכר לו הוא עצמו. אבל אם קנאו(כב) בדינא דמלכותא, דקני ליה גופיה, ולקחו ממנו ישראל, אם קדם וטבל לשם בן חורין לא קנה עצמו בו חורין:

(כב) אבל אם קנאו כו' - אם לקח אותו עובד כוכבים במלחמה גם כן גופו קנוי לו, וי"א דאפי' קנאו בדינא דמלכותא אין גופו קנוי לו וי"א אפילו נשבה בשעת שלום גופו קנוי (ש"ך).

(יא) מי שיש לו שפחה ועדיין לא טבלה לשם עבדות, אסור לאחר להטבילה בלא רשות האדון. הגה: דשמא האדון אינו רוצה לטבילה לשם עבדות, דעדיפא ליה שהיא עובדת כוכבים דיכולה לעשות לרכיו נזק, גם יוכל למכרה לעובד כוכבים. ואם עזר וטבלה, צריך לשלם(כג) לאדון הזיקו שעשה לו:

(כג) צריך לשלם - ואם השיא לו עצה פטור כדלעיל סעיף ט' (ש"ך).

(יב) המל את העבדים, מברך: אשר קדשנו במצותיו וצונו למול את העבדים. (ואם מל עבד של אחרים, מברך: על מילת העבדים) ואחר כך מברך: אקב"ו למול את העבדים ולהטיף מהם דם ברית וכו' ברוך אתה ה' כורת הברית:

(כד) למול את כו' - ועיקר "על מילת העבדים" (פ"ת).

(כה) ואח"כ מברך כו' - ברכה זו טעונה כוס כדלעיל (סי' רסה ס"א ?) גבי מילה, י"א דכיון שהיא במקום להכניסו בבריתו של אברהם אבינו, רבו של עבד יברך אותה, וי"א דהמברך על הכוס יהיה מי שיהיה (ש"ך).

:Commented [O186]
פילו הפאות?

:Commented [O187]
אם הש"ך מכריע כב"ח?

במאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' ע"ד סי' רסט')

(כו) ולהטיף מהם דם ברית – "שאלמלא דם ברית חקות שמים וארץ לא נתקיימו, שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי, בא"י כורת הברית" כך היא נוסחת הברכה (ש"ך)⁵³¹.

(יג) צריך לכסות ערותו בשעת ברכה, כיון שהוא גדול:

(כז) כיון שהוא גדול - אבל קטן שאינו ראוי לביאה⁵³² אין צריך כדלעיל (סי' רסה ס"ח) (ש"ך).

(יד) אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג. והני מילי למקנייה גופיה לשאר דיני עבד עברי, אבל היכא דקנייה שבאי למעשה ידיו בדינא דמלכותא, כגון שנשבה במלחמה או שמכרוהו גובי המס, הדר מצי לזבוני ישראל למעשה ידיו, ומצי האי עבד למיהב לרביה ישראל דמי מקנתו או דמי שווי, ונפיק, ויד האדון על התחתונה ליקח הפחות:

(כח) כגון שנשבה במלחמה - אבל נשבה בשעת שלום, שהמשבה? לא קנה מדין המלכות, גם האדון השני לא קנה אותו, ולהלכה הוא יוצא לחירות אפילו בחינם (ש"ך).

(כט) ומצי האי עבד כו' – זה אפילו אם העבד יתן לו בתחלת ממכרו אואחר כך, יכול לחזור ולצאת משעבוד שלו, אבל כל זמן שלא נתן לו דמי מקנתו או דמי שווי, מעשה ידיו לאדונו הישראל ואפילו מעשה ידיו שוים יותר מדמי מקנתו או שויה (ש"ך).

(ל) דמי מקנתו - ואינו יוצא בגרעון כסף כיון שאין ע"ע נוהג בזמן הזה ואין זמן לעבדות (ש"ך).

(מז) אנשים שאינם נוהגים כשורה, מותר לרדותן בחזקה ולהשתעבד בהם:

(לא) אנשים - ישראלים (ש"ך).

(מז) מלך שגזר שכל מי שלא יתן המס הקצוב על כל איש ואיש ישתעבד לזה שנתן המס על ידו, ה"ז מותר להשתמש בו יותר מדאי, אבל לא כעבד. ואם אינו נוהג כשורה, מותר להשתמש בו כעבד:

(לב) אבל לא כעבד - ואין צריך ג"כ גט שחרור לפי שאין גופו קנוי לו כיון שהוא ישראל אבל אם הוא עובד כוכבים ונמכר בעד המס, הרי הוא כעבד כנעני לכל דבר, כדלקמן (סעיף יח) (ש"ך).

(יז) הקונה עבד עובד כוכבים מישראל, או מעבד כוכבים, וכן עובד כוכבים שמכר עצמו לישראל או שמכר בניו ובנותיו, הרי הוא כעבד כנעני, אלא שאותו שלוקח מעובד כוכבים אין גופו קנוי אלא למעשה ידיו, אלא אם כן קנאו בדינא דמלכותא. ובכולם, כל זמן שלא הטבילו לשם עבדות, דינו כעובד כוכבים לכל דבר. ולאחר שיטבילו לשם עבדות, הוא עבד וחייב במצות שהאשה חייבת בהן, ובעבד זה מותר לעבוד בפרך. ואף על פי שהדין כך, ממדת חסידות ודרכי החכמה שיהא אדם רחמן ולא יכביד עולו על עבדו ולא יצר לו, ויאכילהו וישקהו מכל מאכל ומשקה, ולא יבזהו לא ביד ולא בדברים ולא ירבה עליו צעקות וכעס, אלא ידבר עמו בנחת וישמע טענותיו:

(לג) אין גופו כו' - ואם קדם וטבל עצמו לשם בן חורין נעשה בן חורין כדלעיל (סעיף ט) (ש"ך).

(יח) מלך עובד כוכבים שעשה מלחמה והביא שבויים ומכרם, וכן אם הרשה לכל מי שירצה שילך ויגנוב מאומה שהיה עושה עמו מלחמה יביא וימכור לעצמו, וכן אם היו דיניו דכל מי שלא יתן המס ימכר או מי שיעשה, כך וכך או לא יעשה, ימכר, הרי דיניו דין ועבד הנלקח בדינים אלו הרי הוא כעבד כנעני לכל דבר: @NO MB

(יט) האשה קונה שפחות אבל אינה קונה עבדים, אפילו קטנים, מפני החשד:

(לד) אבל אינה קונה עבדים כו' - וכ"ש דאסור לה לקנות עבד עברי משום דצנוע בעיניה שאם יקלקלו יחד לא יתפאר לגלות הדבר (ט"ז), י"א דכן אסור לה לשכור משרת יהודי לזמן, מפני החשד, אף אשה שיש לה בעל, אפילו פחות מבן ט' שאינו ראוי לביאה אסור משום שמא תשהנו אף לכשיגדיל, ועי' לעיל (סי' רמה סכ"א) (ש"ך), ויש חולקים וכבר

:Commented [O188]

"ע' למה אין זכר לזה
אצלנו
האם יש פריעה אצל
מילת עבדים?ף

⁵³¹ עי' לקמן סי' רסה ס"ה.

⁵³² בן ט'?

במאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' ע"ד סי' רסט')

ראינו בכל הקהלות שנשים יקרות יש להם משרתים בפרט אותן שהן בעלת משא ומתן ונראה דאין בזה איסור דלא גזרו כן אלא בעבד שהוא קנוי לה וגם ע"ע הוא כפוף לה מאד ע"כ אסור שמא ישמע לה להתייחד עמה ותו דכל עבד אפי' עברי הוא אינו בחזקת כשרות כ"כ כיון שנמכר משא"כ במשרת בעלמא שאינו משועבד לה והוא בחזקת כשרות לא ישמע לה להתייחד עמה והכל יודעים שהם נזהרים מיחוד כשאר אנשים שיש להם עסק שותפות עם נשים במשא ומתן וזה אפי' בפנויה וכל שכן ביש לה בעל שבעלה משמרתה (ט"ז).

(כ) יכול הרב לומר לעבדו: עשה עמי ואיני זנך. אבל עבדי נכסי מלוג (פירוש נכסי מלוג כענין מליגת הראש שתולשין השער ועוזבין הראש, כך הבעל אוכל פירות ומניח הקרן ואין לו רשות בזה) חייב לזונם. הגה: ויש אומרים הא דיכול לומר איני זנך, היינו כשהקנים כתיקון אבל בשנת נזירות שאין מרחמים עליו, לא. אבל יכול לומר לו: לא מעשה ידך במזונותיך, אעפ"י שאין מספיקין:

(לה) לעבדו כו' - היינו דוקא בעבד כנעני אבל לא בע"ע ואף על גב שאין ע"ע נוהג בזמן הזה מכל מקום נפקא מינה במקרה שקנוי לו למעשה ידיו וכדלעיל (סעיף יד) דאינו יכול לומר עשה עמי ואיני זנך (ש"ך).

(לו) ואיני זנך - אלא ילך וישאל על הפתחים או יתפרנס מן הצדקה שישראל מצווים להחיות עניים שביניהם (ש"ך).

(לז) אבל עבדי נכסי מלוג - שע"מ כן הכניסה לו ואם לא יזון אותם יברחו או ימותו ואין לו אחריות לשלם אותן לה, נמצא שיביא את אשתו להיזק (ט"ז, ש"ך).

(כא) הקומע יד עבד כנעני של חבירו, נותן חמשה דברים לאדון והעבד נזון מהצדקה, אף על פי שהאדון לוקח השבת, שהרי יכול לומר לו: עשה עמי, ואיני זנך. והריפוי, נותן לרפואתו. ואם אמדוהו להתרפאות בה' ימים, ועשו לו סמים חזקים שמיחר להתרפאות ג' ימים, האדון לוקח היתרון אף על פי שהעבד נצטער בסמים החזקים. (וכל שכן אם חזל בו האדון, דפטור):

(לח) נותן ה' דברים - נזק וצער ריפוי שבת ובושת ועי' בחו"מ (סי' תכ"ס?), ועיי"ש (סי' ע"ס?) איזה מהן גובה בזמן הזה (ש"ך).

(לט) וכ"ש אם חבל כו' - עי' חו"מ (סי' תכ"ד ס"ג) (ש"ך).

(כב) כל מה שקנה עבד, קנה רבו. בין שמצא מציאה או נתנו לו מתנה, בין שנתנה לו האדון או אחר, לא זכה בה אלא הכל לאדון, בין גוף בין פירות. אפילו אמר ליה: על מנת שאין לרביך רשות בו אני נותן לך, אינו כלום אלא אם כן יאמר: אני נותן לך ע"מ שתצא בו לחירות. (ולכן אין יכול לקבל מתנה מרבו, אבל מקבל מתנה מאחר לרבו (ומאחר) [למאחר]):

(מ) ע"מ שאין לרביך רשות בו כו' - דכי א"ל תחלה "קני", קנה רבו ולא מהני תו מה שאמר "ע"מ שאין לרביך רשות בו", דכל תנאי שסותר המעשה לא הוי תנאי, והא דמהני כשאומר "על מנת שתצא לחירות", דהא גם לדידיה לא אקני ליה אלא א"ל "ע"מ שתצא בהם לחירות", פירוש "שתתנו לו בדמי פדיוןך" (ט"ז וש"ך). ועי' לעיל (סי' רכ"ב ס"?) שיש תנאים אחרים לביתו, שונה עבד דאין לו יד כלל בלא האדון לא בקרן ולא בפירות א"כ תיכף שאמר לעבד "הריני נותן לך מתנה" הוה כאומר להאדון עצמו וע"כ לא יכול לחזור או להתנות (ט"ז), אם נתנו אחרים מעות לעבד ע"מ שלא יהא לאדון רשות בהן אלא שיהא הוא אוכל ולובש בהן נמי לא זכה האדון וכדלעיל (סי' רכ"ב ס"?) במי שנותן מעות לבתו ע"מ שלא יהא לבעלה רשות בהן (ש"ך).

(מא) ע"מ שתצא בו לחירות - וכשנתנו לרבו יצא בו לחירות, עי' לקמן סכ"ו (ש"ך).

(מב) ומרבו לאחר - יש טעות סופר ברמ"א וצ"ל "אבל מקבל מתנה מאחר לרבו ומאחר לאחר" (ש"ך).

(כג) עבד כנעני, בין קנאו בעודו עובד כוכבים בין קנאו אחר שהטבילו רבו, נקנה בכסף או בשטר או בחזקה, בין קנאו מעובד כוכבים בין קנאו מישראל. וחזקה הוא שישתמש בו, כגון שיתיר לו מנעלו או ינעילנו או שהוליך כליו לבית המרחץ או הלבישו או הפשיטו, הרחיצו, סבו או גרדו. הגה: ודוקא אלו, שהם שמוש לגופו, אבל עשה לו שאר מלככה, כגון שתפר בגדיו, לא:

(מג) הוא שישתמש בו כו' - דוקא שמוש בגופו וכמו שכתוב ברמ"א, ועי' חו"מ (סי' קצו ס"ד): עשה לו מלאכה שאינו בשמוש גופו כגון שתפר לו בגד וכיוצא בזה קנאו רבו וי"א שלא קנאו, עכ"ל. הרי שכתב מתחלה בסתם שקנאו, וצ"ע (ש"ך).

Commented [O189]:
א ראיתי תוסת בפ"ת

במאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' ע"ד סי' רסט')

- (כד) הגביה העבד לרב לצורך תשמיש, קנאו. הגביה הרב לעבד, לא קנאו:
(מד) הגביה הרב לעבד לא קנאו – עי' חו"מ (סי' קצו ס"ג) די"א שקנאו גם בזה (ש"ך).
(כה) נקנה בחליפין (פירוש בחליפין בקנין, והוא ענין חלוף, שמחליף לו הדבר שמקנה לו בכסף בנדון).
וכן נקנה במשיכה, שתקפו ומשכו אליו. אבל אם קראו והוא בא אליו, לא קנאו אלא א"כ
הוא קטן:
(מה) לא קנאו – שהוא הולך לדעת עצמו, אבל קטן הולך לדעת אדונו (ט"ז).
(כו) העבד קונה את עצמו בכסף או בראשי איברים או בשטר. כיצד קונה את עצמו
בכסף, כגון שנתן אחד לרבו מעות ואמר ליה: על מנת שיצא עבדך בהם לחירות, כיון
שקבל הרב הכסף או שוה כסף יצא העבד לחירות ואין צריך דעת העבד. וכן אם נתן אחד
לעבד מעות ואמר: על מנת שתצא בהם לחירות, אם רצה האדון לקבל המעות יצא העבד
לחירות, ואם לא רצה, לא קנה העבד המעות. (וי"א דלף קונה עצמו בחליפין, אם יש לו כלי לעשות
בו חליפין, כגון שנתנו לו ללכת בו לחירות):
(מו) ואין צריך דעת העבד – פירוש אפי' בעל כרחו (ט"ז וש"ך), וי"א דוקא שלא מדעתו
אבל בע"כ לא ובשטר לכו"ע בע"כ לא כדלקמן (סעיף מא) (ש"ך), ועיקר כו"א (פ"ת).
(מז) ויש אומרים דאף קונה – ולמחבר לא קנה, וזה רק כאשר אין בכלי שוה פרוטה, אבל
אם יש בו שוה פרוטה יצא לחירות, והיינו בחליפין הניתנים בתורת דמים אבל בסתם
חליפין יש ספק אם זה כמו שוה כסף ומהני להוציא האיסור עבדות ומאחר וזה דין איסור,
הוא לחומרא, וכופין את האדון או ליורשיו אם מת הוא לכתוב גט שחרור כמו במפקיד
עבדו (סעיף סד) (ש"ך).
(כז) כיצד בראשי אברים, עבד שמל ומבל לשם עבדות, אם סימא אדונו את עינו או הפיל
שינו או חסרו אחד מראשי אצבעותיו ידיו ורגליו או ראשי אזניו או ראש החוטם או ראש
הגויה או ראשי הדדים שבאשה, יוצא לחירות וצריך גט שחרור. (וכופין דנו לכתוב לו גט
שחרור) אבל חתך לשונו, אינו יוצא לחירות:
(מח) חתך לשונו כו' – דמום שבגלוי בעיניו (ט"ז, ש"ך), י"א שיש צד דדוקא אם הוא אלם
ואינו יכול לדבר בלא"ה אז אינו יוצא בחתיכת לשונו, אבל אם היה יכול לדבר קודם לכן
וע"י חיתוך לשונו אינו יכול הוי מום שבגלוי (פ"ת).
(כח) סרסו בביצים ונתקן מהכים לגמרי, יוצא לחירות. אבל אם כרתם ועדיין תלויים
בבים, אינו יוצא לחירות: @NO MB@
(כט) היתה לו אצבע יתירה וחתכה, אם עומדת בסדר האצבעות יוצא לחירות: @NO
@MB
(ל) תלש בזקנו ודלדל בו עצם מהלחי, יוצא לחירות: @NO MB@
(לא) הכהו על ידו וצמתה וסופה לחזור, אינו יוצא לחירות: @NO MB@
(לב) הפיל שינו של קטן שעתיד להחליפה, אינו יוצא לחירות: @NO MB@
(לג) היתה עינו כהה קצת והכהו בה וסמאה, אם מתחילה היה יכול להשתמש בו קצת,
יוצא בו לחירות. אבל אם חטטה, אפילו לא היה יכול להשתמש בו כלל, יוצא לחירות
שהרי חסרו אבר. והוא הדין באחד מראשי אברים שהיה בטל ואינו עושה בו מלאכה, אם
חתכו יוצא בו לחירות שהרי חסרו אבר: @NO MB@
(לד) הכהו על עינו וחסר מאורה, על שינו ונדדה, אם יכול להשתמש בו עדיין אינו יוצא
לחירות: @NO MB@
(לה) הכהו על עינו וסימאה, על אזנו וחרשה, יוצא לחירות. אבל אם הכה בכותל כנגד עינו
או כנגד אזנו ונבעת עד שאינו רואה ואינו שומע, אינו יוצא לחירות:
(מט) כנגד עינו – עיין בשער המלך פרק ה' מהלכות עבדים הלכה ז' מ"ש בזה: (פ"ת)⁵³³.
(לו) בכל אלו אינו יוצא לחירות עד שיעשה האדון בכוונה. לפיכך אם כוון לזרוק אבן
בבהמה ונפלה בעבד וחתכה אצבעו או הפיל שינו, אינו יוצא לחירות. וכן אם הושיט ידו

במאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' ע"ד סי' רסט')

למען שפחתו וסימא עין עובר שבמעה, אינו יוצא לחירות שהרי לא ידע דבר שיתכוון לו. אבל אם היה רבו רופא ואמר ליה: כחול עיני, וסימאה, יוצא לחירות שהרי כוון לאבד:

(ג) עד שיעשה האדון בכוונה – ויש חולקים⁵³⁴ (ש"ך). (לז) מי שחציו עבד וחציו בן חורין, או עבד של ב' שותפין, אין יוצאין בראשי איברים, משום דאמר קרא: עבדו המיוחד לו:

(גא) שני שותפים כו' – אפילו יש לכל אחד חלק בגוף העבד לעולם אינו יוצא (ש"ך). (לח) עבדי צאן ברזל (פירוש צאן ברזל כל נדוניא שאשה מכנסת לבעלה ושמה אותו עליו בדמים וקבל אחריות, ואפילו כלה חייב לשלם כענין צאן ברזל שהן הצאן שקבל עליו הרועה אחריותן ומחלק הולדות והצמר והחלב עם הבעלים) יוצאים בראשי אברים לאיש, אבל לא לאשה. ושל נכסי מלוג, אין יוצאין לא לאיש ולא לאשה:

(גב) עבדי צאן ברזל כו' – דבעינן עבדו המיוחד לו (כנ"ל סל"ז) הלכך בנכסי מלוג [אחרי שנישאת], דאין לבעל אלא פירות ולאשה אין לה בפירות כלום ואינו עבדו המיוחד הוא, אבל נכסי צאן ברזל העבד יוצא על ידי איש ולא האשה שהוא מיוחד לאיש (ש"ך). (לט) הפיל שן עבדו וסימא עינו, יוצא בשינו ואינו נותן דמי עינו. ואם תפס אין מוציאין מידו. ואם כתב לו גט שחרור בין הפיל שינו לסימא עינו, חייב ליתן לו דמי עינו:

(נג) ואם תפס אין מוציאין כו' – שהרי המחסר לעבד אבר יוצא לחירות ויש ספק אם צריך גט שחרור או לא, וכל זמן שלא נתן הגט שחרור הוי ספק אם הוא עבד או לא, ולא משנה אם היה שהות בין שינו לעינו (ט"ז), י"א היינו דווקא אם היה לו שהות לכתוב גט שחרור בין שינו לעינו, אבל אם לא היה זמן, אם תפס מוציאין מידו (ש"ך).

(מ) יציאת העבד בראשי אברים, אף על פי שהוא קנס, נוהג בזמן הזה, שאם באו עדים בדבר אינו יכול להשתמש בו. ויש מי שכתב שמשמתינן אותו עד שיכתוב לו גט שחרור. וה"ה חס הודא האדון מעלמו:

(נד) אף על פי שהוא קנס – ודיני קנסות אין נהוגין בזמן הזה דבעינן דוקא ב"ד מומחים כמו שנתבאר בח"מ (סי' א"ס"?) מכל מקום דין העבד שיצא לחירות נוהג בזמן הזה, משום דכבר נתבאר שם אי תפס לא מפקינן מיניה אף בזמן הזה, ועבד הוא תופס עצמו שהרי גופו אצלו (ש"ך).

(נה) שאם באו עדים בדבר כו' – זה לא ישתעבד וזה לא יכתוב לו גט שחרור, הרב פטור מכתיבת השטר שחרור שיוכל לומר כיון שאין בעולם מומחין אין לך רשות לצאת ממני בשביל שן ועיין כדן תורה כיון שאני פטור גם כן לפי דין תורה שמודה בקנס פטור ומה אעשה לזה שאין מומחין⁵³⁵ (ט"ז), אף על פי שהודה קודם שבאו עדים לא אומרים מודה בקנס פטור דכיון דבעינן ב"ד מומחין אין הודאתו שבב"ד של עכשיו כלום, וי"א שאם הודה קודם באו העדים אין מחייבים אותו לכתוב גט שחרור, ועי' לקמן סק"נ⁵³⁶ (ש"ך). (נו) וה"ה אם הודה אדון מעצמו כו' – פי' אם הודה מעצמו קודם שבאו עדים, אבל אם לא באו עדים, אין הודאתו פועל בכלל, ויכול לשעבד בעבד (ש"ך), עי' ש"ך וע' בשעה"מ פ"ד מהלכות עבדים דין י"ז מ"ש בזה⁵³⁷ (פ"ת).

(מא) כיצד בשטר, כותב על הנייר או על החרס: הרי אתה בן חורין, או הרי אתה לעצמך, או אין לי עסק בך, ומוסרו לידו או לאחר בשבילו, אפילו בלא ידיעת העבד, שזכות הוא לו שיצא מתחת יד רבו לחירות, ואם מוחה בידו מלקבלו, לא יצא בו לחירות:

(נז) על הנייר או על החרס כו' – עיין בד"מ ר"ס קצ"א וקצ"ו ובא"ע סי' קכ"ד (ש"ך)⁵³⁸. (נח) ואם מוחה כו' – שונה מכסף, עי' לעיל סק"מ⁵³⁹, שהאדון רוצה לקבל את הכסף ומקנהו מדעתו מה שאין כן בשטר (ט"ז וש"ך), ויש עוד חילוק דכשם שנקנה כך יוצא בכסף דטיבעא מיהא חדא הוא אבל שטר זה לשון קנין הוא וזה לשון שחרור הוא (ש"ך). (מב) אמר לו א' מאלו הלשונות על פה, אינו כלום:

⁵³⁴ עי' לעיל סק"מ (מז), וצ"ע אותו הדין כאן.

⁵³⁵ ואז הפירות של האדון.

⁵³⁶ אפילו לצד זה, הרי הוא ספק עבד, וספק איסור לחומרא?

⁵³⁷ לא עשיתי

⁵³⁸ לא עשיתי

:Commented [O190]
בדוק הערה

:Commented [O191]
בדוק אם שם הוא סותר
את דברי הב"ח ואז אין
להביא שיטת הב"ח.

במאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' ע"ד סי' רסט')

(נט) אינו כלום – שגוף העבד קנוי לאדון, והרב שמחל גרעונו אין גרעונו מחול (ש"ך).
(מג) הכותב לשפחתו: הרי את מותרת לכל אדם, אין זה לשון שחרור: @NO MB@
(מד) מסר לו השטר בפני עדים, או שהיו העדים חתומין בו ומסרו לו בינו לבין עצמו, יצא בו לחירות. וי"א שצריך שימסרנו לו בפני עדים. ואם אנו רואים אותו חתום א"צ שיבואו לפנינו עדי מסירה שאנו תולים שבדין נמסר:
(ס) שצריך שימסרנו כו' - דעדי מסירה כרתי ועיין בחו"מ (סי' נא ס"ז) ואה"ג (סי' קלג ס"ז) (? (ש"ך).
(סא) שאנו תולין כו' - אבל אם ידוע לנו שלא נמסר בפני עדים אף על פי שחתמו עליו עדים לא יצא לחירות (ט"ז).
(מה) בששה דברים שוים שחרורי עבדים לגיטימי נשים, ובשאר הדברים הרי הם כשאר כל השטרות. ואלו הם הששה: פסולים בערכאות של עובדי כוכבים וכשרים בעד כותי וצריכים כתיבה לשם המשתחרר עצמו ואין נכתבים במחובר ואין חותמים עליהם אלא זה בפני זה. אחד גיטי נשים ואחד שחרורי עבדים שוים במוליד ומביא:
(סב) בערכאות של עובדי כוכבים – עי' לקמן סעיף מו (ש"ך).
(סג) עד כותי – עי' לקמן סעיף מז (ש"ך).
(סד) לשם המשתחרר – עי' לקמן סעיף מח (ש"ך).
(סה) זה בפני זה – עי' לקמן סעיף נ (ש"ך).
(סו) ומוליד ומביא – עי' לקמן סעיף נא (ש"ך).
(מו) כיצד, כל השטרות העולים בערכאות של עובדי כוכבים, כשרים בתנאים שנתבארו בהלכות הלואה, חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים:
(סז) בהלכות הלואה - בחו"מ (סי' סח ס"ז) (? (ש"ך).
(מז) כל שטר שיש עליו אפילו עד אחד כותי, פסול, חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים שהם כשרים בעד אחד ישראל ועד אחד כותי, והוא שיהיה כותי חבר. ובזמן הזה שהכותים כעובדי כוכבים לכל דבריהם, אנו למדים מהם לצדוקים, שהצדוקים בזמן הזה כמו כותים באותו זמן קודם שגזרו עליהם שיהיו כעובדי כוכבים:
(סח) עד אחד כותי - הטעם דבגט הדין הוא שאין עדיו של גט חותמים אלא זה בפני זה, ואי לאו יודע הישראל שהכותי הוא צדיק, לא היה חותם עמו. משא"כ בשאר שטרות שעדים חתומין זה בלא זה, אפשר דהישראל לא ידע מחתימת הכותי והכותי אינו צדיק ופסול לעדות (ט"ז).
(סט) שיהיה כותי חבר – לא צריכים שיהא ברור לנו שהוא חבר וצדיק, אלא היינו לאפוקי היכא דמכירין אותו וידעינן בודאי דאינו חבר. ויש מקשים שכתוב בגמ' שצריך שיהא הישראל חתום בסוף, וי"א שזה לא מסקנת הגמ', וי"א שתיבת "חבר" הוא ראשי תיבות, חתום בראש (פ"ת).
(ע) אנו למדים מהם לצדוקים וקראין שבזמן הזה כו' – וי"א שהקראים דבזמן הזה קלקלו מעשיהם ואינם כשרים לשום עדות (ש"ך).
(מה) בגט אשה הוא אומר: וכתב לה, לשמה. ובגט שחרור הוא אומר: או חפשה לא נתן לה (ויקרא יט, כ), עד שיכתוב לשמה:
(עא) וכתב לה לשמה - כמו שנתבאר חלוקי דיניו באה"ע (סי' קלא) (ש"ך).
(מט) בגט אשה הוא אומר: וכתב ונתן (דברים כד, א ג), מי שאינו מחוסר אלא נתינה, יצא הכותב במחובר ואח"כ קצין, שהרי מחוסר קציצה ונתינה. ובגט שחרור הוא אומר: נתן לה (ויקרא יט, כ), לא יהא מחוסר אלא נתינה:
(עב) יצא הכותב במחובר כו' - עי' חילוקי דיניו באה"ע (סי' קכד ס"ד-ה) (ש"ך).
(ג) אחד גיטי נשים ושחרורי עבדים אינם חותמים אלא זה בפני זה:
(עג) אלא זה בפני זה - כמו שנתבאר באה"ע (סי' קל ס"ג) (ש"ך).
(נא) כיצד שוין במוליד ומביא, שהמביא גט שחרור בא"י אינו צריך לומר: בפני נכתב ובפני נחתם, ובחוצה לארץ אם אין עדים מצויים לקיימו ואמר השליח: בפני נכתב ובפני נחתם, זה קיומו, ואם בא האדון וערער אח"כ אין משגיחין בו:

:Commented [O192]
א הבאתי ט"ז ופ"ת

:Commented [O193]
א הבאתי דברי הט"ז
בענין הדרשה

במאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' ע"ד סי' רסט')

- (עד) אינו צריך לומר כו' - כמו שנתבאר חילוקי דיניו באה"ע (סי' קמב ס"ו?), וע"ש דנתבאר דבזמן הזה צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם בכל ענין (ש"ך).
- (גב) כשם שהאשה מביאה גיטה ואינה צריכה לקיימו, הואיל והגט יוצא מתחת ידה, כך העבד ששטר שחרור יוצא מתחת ידו אינו צריך לקיימו:
- (צה) כשם שהאשה כו' - ויש חולקים ע"ז וסבירא להו דצריך שיתקיים בחותמיו ואם כן גם בשחרור צריך לקיימו, אבל לענין שיטרוף מהלקוחות ממה שמכר רבו מנכסיו הצד החולק מודה דצריך, ודוקא לענין איסור יש להקל שא"צ לקיימו, ועיין בחו"מ (סי' פה ס"ו) (?) (ש"ך).
- (גג) וכשם שהאשה אומרת: בפני נכתב ובפני נחתם, אם התנה עליה, כן העבד:
- (עו) אם התנה עליה - פירוש שלא תתגרש עד שתגיע לב"ד פלוני, ואז הוא צריך לתת הגט לב"ד והם יתנו לך (ט"ז).
- (נד) כל הכשר להביא גט האשה כשר להביא גט העבד:
- (נה) העבד מקבל לחבירו גט מיד רבו של חבירו, אבל לא מיד רבו של עצמו:
- (עז) אבל לא מיד רבו של עצמו - לחבירו כגון ששניהם של רב אחד (ש"ך).
- (נו) המוסר גט שחרור לעבד על מנת שישתחרר בבית דין, לא שנא אם כתוב בו: עצמך ונכסי קנויים לך, לא שנא אם כתוב בו: כל נכסי קנויים לך, עצמו קנה על פי דבורו שיאמר: בפני נכתב ובפני נחתם, נכסים לא קנה עד שיתקיים בחותמיו:
- (עח) נכסים לא קנה - כי לא תקנו דמהני "בפני נכתב כו'", במקום קיום ב"ד, אלא לענין איסור כמו בגט, אבל לא להוציא ממון דבזה הוה כמו שאר שטרות שצריכים קיום בית דין (ט"ז).
- (נז) הכותב כל נכסיו לעבדו, יצא לחרות, שהוא בכלל הנכסים וקונה עצמו בכלל הנכסים. אבל אם שייר מקצת הנכסים, בין קרקע בין מטלטלין, בין פירש השיור בין לא פירשו, בין היו לו נכסים אחרים חוץ מאלו ששייר בין לא היו לו נכסים אחרים, ואפילו כתב לו: עצמך וכל נכסי קנויים לך חוץ מדבר פלוני, לא יצא לחירות ולא קנה הנכסים:
- (עט) הכותב כל נכסיו כו' - זה שאומר "כל" היינו הטעם, דאע"ג דעבד נקרא נכסיו, אפ"ה כשהוא נותן לעבדו, אין משמע שיהא גטו ומתנה אלא א"כ פירש ואמר "כל נכסי" (ש"ך).
- (פ) בין היו לו נכסים כו' - דאז פשיטא דלא יצא לחרות דאמרינן מדשייר אותו בית או שדה גם שייר בעבד, ו"כל נכסים" דקאמר אשאר נכסים, אלא אפי' אין לו אלא אותו בית או שדה, ואז ע"כ לא יכול לומר שזה מדבר על העבד, אפ"ה אינו יוצא לחרות שזה לא כריתת שטר (ש"ך).
- (פא) חוץ משדה פלוני כו' - וי"א דבכה"ג יצא לחרות, ועיין באה"ע (&) (ש"ך).
- (פב) לא יצא לחירות - כמו שנכסים לא קנה כך עצמו גם כן לא קנה (ט"ז).
- (גח) הכותב שטר אירוסין לשפחתו, אף על פי שאמר לה: צאי בו לחירות והתקדשי בו, אין זה לשון שחרור ואינה לא מקודשת ולא משוחררת. (אצל אס אמר לה: התקדשי, גיטל, אמרינן ודאי שחרכה מעיקרא וחלו הקידושין): @NO MB
- (נט) המשוחרר שני עבדים בשטר אחד, לא קנו עצמם. לפיכך הכותב כל נכסיו לשני עבדיו בשטר אחד, אף עצמם לא קנו. ואם כתב בשתי שטרות, קנו ומשוחררין זה את זה. במה דברים אמורים, כשכתב בכל שטר משניהם: כל נכסי נתונים לפלוני [ופלוני] עבדי (ונתן לאדם אחד ז' השטרות ביחד), אבל אם כתב: חצי נכסי לפלוני עבדי, וחצי נכסי לפלוני עבדי, אף בשני שטרות לא קנו כלום:
- (פג) ופלוני עבדי - כצ"ל, ותיבת "עבדי" הולך על שניהם כאילו אמר עבדי (ט"ז).
- (פד) ונתן לאדם אחד שני שטרות - אפילו אם כתוב בכל שטר שנתן "לפלוני ופלוני", אין להאחר זכות בשטר זה אלא דוקא מי שהשטר נמסר לו, דאין עבד זוכה לחבירו מיד רבו שלו, נמצא דהוה כאילו החצי עדיין ביד הרב והוה שיורא ולא קנה אפילו המקבל כלום (ט"ז), שיזכה בשבילם וזכו שניהם כאחד, אבל לא מסר שני השטרות ביחד א"כ הראשון קנה כולם וגם את העבד השני והשני לא קנה כלום שכבר נתן הכל לראשון (ש"ך).
- (פה) אבל אם כתב חצי כו' - שמא כתב לשניהם אותו החצי, ולא קיבלו את עצמם בני חורין, שיש שיור בשטר, וי"א הטעם, לפי שאין עצמו בכלל חצי נכסים, שהנותן חצי

:Commented [O194]

ופתי

במאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' ע"ד סי' רסט')

נכסים לחבירו אינו נוטל בכל כלי וכלי חצי ולא בכל שדה ושדה חצי, אלא שמין הנכסים ונוטל, הלכך זה שכתב לו רבו חצי נכסים, אין עצמו בכלל אותה חצי וצד ג' סובר דאף על גב ששטר חבירו מוכיח שאין שיור לגבי הנותן, הרי הוא רק משתחרר יחד עם שטר חבירו, והרי לא זכה בשטר חבירו, וצד הג' חולק על המחבר כאן בהתחלת הסעיף (ט"ז), שהעבד בכלל נכסים הרי שייר בו חציו, ואין זה שחרור, וכיון שלא נשתחרר, לא קנה מן הנכסים כלום (ש"ך).

(ס) המשחרר חצי עבדו בשטר, לא קנה העבד את חציו ונשאר עבד כמו שהיה. אבל אם שחרר חציו בכסף, שנתן לו דמי חציו כדי להשתחרר, קנה, והוא חציו בן חורין. במה דברים אמורים, בשחרר חציו בשטר ונשאר בו חצי האחר, אבל אם מכרו או נתנו לאחר, בין שהיה השחרור והמכירה או הנתינה כאחד, בין שקדם המכירה או הנתינה לשחרור, קנה (פח) העבד את חציו, והלוקח או המקבל חצי האחר. וכן עבד של שני שותפים ששחרר אחד מהם את חלקו, אפילו בשטר, קנה, והוא חצי בן חורין:

(פו) לא קנה העבד כו' - דגבי שטר נאמר "לה" ולומדים מאשה, ואשה לא מקודשת לחציה, אבל בכסף אין שום לימוד, ע"כ מסבירא קני חצי (ט"ז, ש"ך).

(פז) אבל אם מכרו או נתנו לאחר - חציו השני (ש"ך).

(פח) קנה כו' - כיון דבשעת השחרור יצא מרשותו לגמרי. אבל אם שחרר תחלה חציו, ואח"כ מכר חציו, לא קנה (ש"ך).

(פט) והלוקח או המקבל כו' - שכן יצא העבד כולו מרשות האדון, כמו בגט אשה (ט"ז).

(סא) הכותב לשפחתו מעוברת: הרי את בת חורין וולדך עבד, דבריו קיימים. את שפחה וולדך בן חורין, לא אמר כלום:

(ז) דברים קיימים - ⁸⁷⁶מי ששחרר שפחתו ונמצאת מעוברת, אף אם לא ידע שהיא מעוברת, הולד כמוה (פ"ת).

(צא) לא אמר כלום - ברישא אנו מפרשים דבריו על צד היותר מסתבר, דהיינו דה"ק "את בת חורין כשתלד הולד", דודאי כל שהולד בתוכה והוא עבד, ואין האם בת חורין אלא אחר כך קאמר, ומהיום מתחיל השחרור לאותה שעה שיהיה הולד נולד, אבל בסוף הסעיף הרי אי אפשר לומר שהולד יהיה בן חורין כשהיה נולד כמש"כ בחו"מ (סי' רי"ט)? המזכה לעובר לא קנה אפי' לכשתלד, אלא צריך לומר שמזכה לעובר מעכשיו על ידי אמו ומהני להולד אגב האם, כיון דגופה הוא, אם כן הוא משחרר חצי עבדו, ולא אמר כלום (ט"ז), וי"א דאין שפחה בטלה לגבי העובר, אבל העובר בטל לגבי אמו, דהעובר נגרר אחר אמו, ואין האם נגרת אחר העובר, ולכן המשחרר השפחה, יוצא לחירות מיד, אבל הולד בטל אליה (ש"ך).

(סב) מי שחציו עבד וחציו בן חורין, אינו יכול לישא לא שפחה ולא בת חורין, לפיכך כופין את רבו לשחררו, וכותב לו שטר על חצי דמיו. ובעוד שלא כתב לו גט שחרור מעשה ידיו לעצמו, ואם המיתו שור אינו משלם לא קנס ולא כופר. במה דברים אמורים, בעבד, מפני שהוא מצווה על פריה ורביה, אבל שפחה, תשאר כמו שהיתה ועובדת את עצמה יום אחד ואת רבה יום אחד, ואם הכה אדם על ידה וצמתה וסופה לחזור, אם הכה ביום שעובדת את רבה, הנזק לרבה. ואם ביומה, הנזק לעצמה. אבל אם נקטעה ידה, וכן כל דבר שאין סופו לחזור, חולקין הנזק היא והאדון. ואם המיתה, נותן חצי הקנס לאדון ופטור מחצי הכופר:

(צב) כופין את רבו - אף אם העבד קטן דעדיין אינו בר פריה ורביה כופין את רבו מיד, ואף אם העבד סריס, כופים משום שבת וצ"ע לדינא (פ"ת).

(צג) לא קנס - היינו ל' שקלים שחייבה תורה לבעל השור שהמית. וכופר היינו אם המית בן חורין, ששמין דמיו, כמה שוה בשוק, ובה פטור בעל השור, דאין כאן בן חורין לגמרי ולא עבד לגמרי, והרי זה כמשוחרר מכת שן ועין ולא נכתב לו עדיין שטר שחרור (עי' לעיל & (ט"ז, ש"ך), והטעם שאין לו קנס וכופר דכופר אינו נותן מחמת החצי שהוא משוחרר דהא אין לו יורשים ליתן להם, וקנס מהחצי עבדות נמי אין לו, דהא בעמוד והוצא קאי ולא קרואים עליו "כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו" (ש"ך).

(צד) אבל שפחה - שהיתה חציה בת חורין כו' אין כופין לשחררה, אבל אם נהגו בה מנהג הפקר, כופין את רבה לשחררה, עי' לקמן סעיף עט (ט"ז, ש"ך).

במאיר הדעה על יו"ד זלקה ה' (סי' רג' ע"ד סי' רסט')

- (צה) חצי הקנס לאדון - שהרי חציה היא שפחה לו, אבל חצי הכופר השייך מחמת בת חורין, הוא שייך ליורשיה ואין לה יורשים (ט"ז וש"ך).
- (סג) עבד של שני שותפין ששחרר אחד מהם חלקו, כופין את השני שישחרר גם הוא חלקו. ואם ידע מחבירו שרצה לשחרר חלקו והקנה חלקו לבנו קמן ואחר כך שחרר חבירו, אין ב"ד יכולין לכוף לקמן לשחרר, אבל מעמידים לו אפוטרופוס ושם את העבד בדמים ונותן קצת מהדמים לקמן, כדי שיתרצה בשחרורו וישחררנו האפוטרופוס בדמים שקבל הקמן, ויכתוב לו האפוטרופוס שטר שחרור על שמו. ודוקא כהאי גוונא, שכיון להפקיע תקנת חכמים, אבל אם מת והניח בן קמן ואחר כך שחרר השותף חלקו, אין מעמידים אפוטרופוס לקמן לשחררו, אלא עובד את עצמו יום אחד ואת הקמן יום אחד, עד שיגדיל: (צו) והקנה חלקו כו' - פי' וקדם והקנה חלקו, דאם שחרר מתחלה הראשון אין הקנאה מועיל אחר כך כלום, דהא מעשה ידיו לעצמו (ש"ך).
- (צז) אין ב"ד יכולים לכוף לקמן - דלאו בר כפיה הוא (ש"ך).
- (צח) ושם את העבד בדמים - כי העבד חייב ליתן שטר חוב על עצמו כנ"ל (סס"ב) (ט"ז).
- (צט) שיתרצה בשחרורו - פירוש דבאמת הוא משוחרר מחמת הכסף, דכסף גומר בלא שטר, וכיון שהאפוטרופוס משחררו ע"י כסף זה, הוי כמכירה, והאפוטרופוס יכול למכרו, אבל זה שצריך ריצוי הקמן, הוא מדרבנן, כיון שהאב לומד בנו לצוות עליו שהוא עבדו יש לעז עליו (ט"ז).
- (ק) ויכתוב לו האפוטרופוס כו' - וי"א דהאב צריך לקנות העבד מן הבן ויתן לו ממעותיו ואחר כך כותב האב גט שחרור (ש"ך).
- (סד) המפקיר עבדו, יצא לחירות וצריך גט שחרור. ואם מת קודם ששחררו, היורש כותב לו גט שחרור⁵³⁹: @NO MB@
- (סה) גר שמת ואין לו יורשים, והיו לו עבדים גדולים, זכו בעצמם והרי הם בני חורין. קטנים, אין להם יד לזכות בעצמם וכל הקודם בהם זכה. (ואם לא זכה זהם עד שגדלו, אין להם תקנה):
- (קא) אין להם תקנה - שבמיתת הגר לא פקע האיסור מהם, שהרי כל הקודם זוכה בהם, וכיון שבשעת מיתת הגר לא פקע, לא פקע אף פעם, גם כשיגדלו, שצריך פקיעת האיסור דוקא בשעת מיתת הגר, שהיא הגורמת לזה (ט"ז, וש"ך), ועד⁵⁴⁰ (ש"ך).
- (סו) עבד שנשבה (ונצח), ובא אחר שנתיימש רבו ממנו, אינו יכול להשתעבד בו עוד וכופין אותו לכתוב לו גט שחרור: @NO MB@
- (סז) עבד שנשבה, אם נתיימש ממנו רבו ראשון, כל הפודה אותו לשם עבד ישתעבד בו והרי הוא שלו, ואם פדהו לשם בן חורין, ה"ז בן חורין. ואם לא נתיימש ממנו רבו ראשון, הפודה אותו לשם עבד נוטל פדיונו מרבו וחוזר לרבו, ואם פדהו לשם בן חורין, חוזר לרבו ראשון בלא כלום:
- (קב) הרי זה בן חורין - דלרבו שני לא ישתעבד שהרי פדה אותו לשם בן חורין, ולראשון לא שהרי הוא לאחר יאוש (ט"ז), ויש פוסקים דאם פדאו לשם בן חורין ישתעבד לרבו שני ויש פוסקים דבין פדאו לשם עבד בין פדאו לשם בן חורין ישתעבד לרבו ראשון (ש"ך).
- (סח) עבד שעשאו רבו אפותיקי (פירוש אפה תהא קאי כלומר: לא יהיה לך פרעון אלא מזה) לבעל חובו ואחר כך שחררו, הפקיעו מידי שעבוד והרי הוא בן חורין, וצריך לשלם לבעל חובו, וכופין לבעל חובו שיכתוב לו גט שחרור:
- (קג) אפותיקי - אפילו אפותיקי מפורש, כגון שאמר "לא יהא לך פרעון אלא מזו", עי' חו"מ (סי' קיז ס"ו) (ש"ך).
- (קד) מידי שיעבוד - שכן הקדש חמץ ושחרור מפקיעים מידי שיעבוד (ש"ך).
- (קה) וצריך רבו ראשון לשלם לבעל חובו - כמו המזיק שעבודו של חבירו (ט"ז, ש"ך), ואין לו ממה להשתלם חייב לשלם לו הזיקו, והיינו באפותיקי מפורש, שכתב לו "לא יהא לך פרעון אלא מזו", דאל"כ הא לא הזיקו כלל דהרי גם שאר נכסיו משועבדים לו (ט"ז).

⁵³⁹ עי' לעיל סק"מ (מז) שכופים לכתוב שטר שחרור, וכאן לא מוזכר.

⁵⁴⁰ לא עשיתי

במאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' ע"ד סי' רסט')

(קו) וכופין לבעל חוב כו' - שלא יוציא עליו לעז לומר שהוא עדיין עבד (ט"ז, ש"ך).
(סט) ישראל שבא על שפחה, אפילו היא שפחתו, הולד עבד. וי"א שאם בא על שפחתו או קדשה, הולד בן חורין, לכל הדברים. ויש מי שאומר שאף ע"פ שלשאר דברים דינו כבן חורין, אינו מותר בבת חורין עד שיקבל גט שחרור:

(קז) אפי' היא שפחתו הולד עבד - היינו בסתם, אבל אם משמע ממעשיו שבא עליה לשם אישות, הרי הולד בן חורין, ודאי היה דעתו לשחררה, שאל"כ היה בא עליה לשם איסור (ש"ך).

(קח) וי"א כו' - דמסתמא בא עליה לשם אישות, שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, וכוונתו לשחררה (ש"ך).

(קט) ויש מי כו' - טעמו, משום דאע"פ שהולכים אחרי אומדן דעתו, להוציא כסף מכיסו, מ"מ בענין איסור לא הולכים אחריו, להתיר בלא גט שחרור (ש"ך).

(ע) עבד שהשיאו רבו בת חורין, (וכ"ס אס נשא שפחתו), או שהניח לו רבו תפילין בראשו או שאמר לו רבו לקרות ג' פסוקים בספר תורה בפני הצבור, וכן כל כיוצא באלו הדברים שאינו חייב בהן אלא בן חורין, יצא לחירות וכופין את רבו לכתוב לו גט שחרור, אבל אם לזה מעבדו או שעשאו אפוטרופוס או שהניח תפילין בפני רבו או שקרא ג' פסוקים בצבור בפני רבו (או שנסא נח חורין לפניו) ולא מיחה בו, לא יצא לחירות:

(קי) שהשיאו רבו כו' - שאם לא שחררו, לא היה עושה איסור על ידה, ועי' אה"ע (סי' ד ס"ב, ודברי שם) ⁵⁴¹ (ש"ך).

(קיא) וכ"ש אם נושא שפחתו - היינו שלא בא עליה לשם זנות כמש"ל (סק"קז), מיהו בנושא שפחתו י"א דאפי' גט שחרור א"צ דדוקא בעבדו שהשיאו לבת חורין צריך גט שחרור, אבל לא שפחתו, שלא יוציא לעז [על הילדים שהם עבדים], ויש חולקים שצריך גט שחרור, ועיין באה"ע (סי' ט ס"ז וסי' קנו ס"ב) (ש"ך).

(עא) אסור ללמד את עבדו תורה, ואם למדו לא יצא לחירות: @NO MB

(עב) יש מי שאומר שעבד שנדר נדר שכופין אותו לעבור עליו, כגון שנדר שלא לאכול בשר וכיוצא בו, ואמר לו רבו: מופר לך, יצא לחירות, שכיון שלא כפה אותו במקום שיש לכפותו, גילה דעתו שהפקיע שעבודו:

(קיב) מופר לך כו' - ה"ק "הנדר שלך הוא צריך להפרה ואני איני יכול להפר נדרך כי אין לי שעבוד עליך", וזה מוכח מדלא כפה אותו לעבור על הנדר בלי שום לשון הפרה, והטעם משום הודאה ששחררו כבר (ט"ז), וי"א דלא יצא לחירות, דאדרבה גילה בדעתו שיש רשות עליו להפר נדרו (ש"ך).

(עג) המשחרר עבדו בכל לשון והוציא מפיו דברים שמשמען שלא נשאר לו עליו שעבוד כלל ושגמר בלבו לדבר זה, אינו יכול לחזור בו וכופין אותו לכתוב גט שחרור: @NO

@MB

(עד) כתב בשטר: אעשה פלוני עבדי בן חורין, ומסרו לידו, לא יצא לחירות. אבל אם כתב: עשיתי פלוני עבדי בן חורין או עשוי הוא בן חורין או הרי הוא בן חורין או יהא בן חורין, ומסרו לידו, יצא לחירות. אבל אם אמר לו על פה אחד מלשונות אלו, לא יצא לחירות. והני מילי בבריא, אבל שכיב מרע שאמר אחד מלשונות אלו, יצא לחירות. וצריך גט שחרור להתירו בבת חורין, וכופין את היורשים לכתבו לו. ואפילו בריא, אם אמרו דרך הודאה, יצא לחירות וצריך גט שחרור וכופין את רבו לכתבו לו:

(קיג) אבל אם כתב - הולכים לחומרא במחלוקת זו, ואם כתב כלשונות אלה הגרועים בשטר לבד אין רבו יכול לכופו להשתעבד וגם אין כופין את רבו לכתוב לו גט שחרור ואסור בבת ישראלית דלא כמ"ש בשו"ע שיצא לחירות ⁵⁴² (ש"ך).

(קיד) אבל שכיב מרע כו' - פי' ומת, וע"ל סעיף ע"ח ובחו"מ (סי' רנו ס"ז) (ש"ך).

(קטו) וכופין את היורשים כו' - כמו המקפיר עבדו (עי' לעיל סס"ד) (ט"ז).

(קטז) דרך הודאה - כנ"ל סע"ב עיי"ש סק"ק (קיב) (ט"ז).

⁵⁴¹ לא עשיתי

⁵⁴² עי' ב"ח לשיטתיה לעיל. ועי' לקמן סק"ק (ק"ז).

Commented [O195]
תפ"ת שלי

Commented [O196]
א ראיתי הלכות הפרה
בנדרים כלפי העבד וצ"ע

במאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' ע"ד סי' רסט')

(עה) האומר: עשיתי פלוני עבדי בן חורין, והוא אומר: לא עשאתי, חוששין שמא זיכה לו על ידי אחר. אבל אם אמר: כתבתי גם שחרור ונתתי לו, והוא אומר: לא כתב ולא נתן, הודאת בעל דין במאה עדים והרי זה עבד. הגה: (ואם חזר רבו ואמר לא נתתי) לא יוכל העבד לחזור ולומר: קבלתי. ואם רבו עומד בדבורו, כופין אותו וכותב לו גט שחרור:

(ק"ז) חוששין שמא זיכה כו' - פי' ואסור בשפחה. ולענין בת חורין י"א דאסור בה שזה ספק, והולכים לחומרא, ויש אומרים שהיא מותרת בבן חורין⁵⁴³ (ט"ז), אפילו לדעת המקילים צריך לטבול לשם שחרור לפני הנישואין כיון דלא אמר "עשאתי בן חורין", הרי הודה שלא טבל (ש"ך).

(ק"ח) הודאת בעל דין כו' - ויוכל הרב לחזור בו ולשעבד בו, ואין הודאת בע"ד כלפי האדון, שהוא סובר שהעבד קיבל זוכה בו ובאמת לא קיבל (ט"ז).

(עו) אמר לאחר זכה בגט שחרור זה לעבדי, יצא העבד לחירות אף על פי שלא הגיע ליד העבד. אבל אם אמר: תנו גט זה לעבדי, אינו יכול לחזור בו, ולא יצא העבד לחירות עד שיגיע הגט לידו. לפיכך האומר: תנו גט זה לעבדי, לא יתן לאחר מיתה. הגה: וי"א דאם נתן הגט ליד הסליח ואמר: תן לעבדי גט זה, הוי כאלו אמר לו: זכה לו:

(ק"ט) אמר לאחר זכה כו' - עיין בחו"מ (סי' קכה ס"?) ועיין ב"ח ודרישה סי' זה⁵⁴⁴ (ש"ך). (קכ) אף על פי שלא הגיע ליד העבד - הזכיה בזה היא כשהוא גובה את הגט כדין הגבהה, ואין צריך כאן שימסור מיד ליד (ט"ז).

(קכא) אינו יכול לחזור - ד"תן" הוה כ"זכי" לענין דבר זה דלא יחזור בו (עי' בחו"מ סי' קכה ס"?) דאפילו במתנה הוה תן כזכי (ט"ז).

(קכב) ויש אומרים דאם כו' - צד זו סובר בחו"מ (סי' קכה ס"?) דבמתנה לא הוה תן כזכי אלא כהולך ולא קנה, מכל מקום כאן קנה במוסר לידו דאז הוה כזכי דמהני אפילו בלא מוסר כן מהני אומר תן במוסר, והטעם דשחרור הוה כמו פרעו חוב, שלולא זה שהעבד עשה לו טובה לא היה משחררו (ט"ז).

(עז) מי שצוה בשעת מיתתו: פלונית שפחתי אל ישתעבדו בה יורשים, הרי זו שפחה כמו שהיתה ואסור ליורשים להשתעבד בה. ואם אמר: עשו לה קורת רוח, כופין את היורשין ואין משתעבדין בה אלא במלאכה שהיא רוצה בה. (ואין היורשים יכולים למכרה לאחר זין שאמר: אל ישתעבדו בה יורשיו, זין שאמר: עשו לה קורת רוח) ואם צוה ואמר: שחררה, כופין את היורשים לשחרר אותה:

(קכג) ואסור ליורשיו להשתעבד בה - י"א היינו שאינה עושה מלאכה כלל וי"א שאין להטריחה במלאכות כבודת (ט"ז).

(קכד) כופין את היורשין ואין משתעבדין בה כו' - ויש פוסקים שאם לא נתקרה דעתה אלא בשחרור כופין את היורשין לשחררה (ש"ך וט"ז), עי' חו"מ סי' רכו ס"?) (ש"ך).

(קכה) בין שאמר אל ישתעבדו יורשים - וכ"ש אם אמר לא ישתעבדו בה סתמא (ש"ך), ואם אמר אל ישתעבדו יורשים, י"א שאסור להם למכרה לאחר (ט"ז).

(עה) שכיב מרע שכתב כל נכסיו לעבדו, ועמד, חוזר בנכסים ואינו חוזר בעבד, שהרי כבר יצא עליו שם בן חורין: @NO MB @

(עט) המשחרר את עבדו עובר בעשה דלעולם בהם תעבדו (ויקרא כה מו), ומותר לשחררו לדבר מצוה, אפילו היא מדבריהם, כגון שלא היו בבית הכנסת י' הרי זה משחרר עבדו ומשלים בו מנין י', וכן כל כיוצא בזה. וכן שפחה שנוהגין בה העם מנהג הפקר, כופין את רבה ומשחררה, כדי שתנשא ויסור המכשול:

(קכו) וכן שפחה כו' - מלשון זה משמע אפילו סתם שפחה שנוהגין בה מנהג הפקר חייב לשחרר אבל י"א דוקא חציה שפחה וחציה בת חורין שאינה ראויה לא לעבד ולא לבן חורין אבל לא בסתם שפחה שראויה לעבד לא כופים, אבל יכול לשחררה (ש"ך), וי"א שגם הי"א בש"ך סובר שכופים (פ"ת).

⁵⁴³ עי' לעיל סק" (ק"ג).

⁵⁴⁴ לא עשיתי.

במאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' ע"ד סי' רסט')

(פ) המוכר עבדו לעובד כוכבים או לגר תושב, יצא לחירות, שאם ברח מהעובד כוכבים אין רבו יכול להשתעבד בו עוד. ואם לא ברח, קונסים את האדון לפדותו עד עשרה בדמיו ולכתוב לו גט שחרור להתירו בבת חורין. וקנס זה אין גובין אותו ודנין בו אלא בב"ד מומחים. ואם מת המוכר, אין קונסין היורש להחזיר העבד השחרור. הגה: לזה עליו מעות לזמן, שאם לא יפרענו לזמן יהא העבד שלו, אם מסרו ליד עובד כוכבים מיד, יאלץ לחיות מיד, ואם לא מסרו ליד עובד כוכבים מיד, כשיגיע הזמן ולא פרע לו, יואלץ לחיות. אבל אם גזאו העובד כוכבים בחובו, או שקם עליו אנס ופדה עצמו בו, לא יאלץ לחיות. מכרו לעבדי המלך שגילין ליקח עבדים ובהמות מאשר ימצאו, ונותנין דמיהם לבעלים, יואלץ לחיות. מכרו על תנאי שיחזירו לו לאחר זמן או חוץ ממלכתו או חוץ מהמנות, או שמכרו ללדוקי ולמומר, הרי זה ספק אם יואלץ לחיות, ואוליין לקולא, דאיסורא דרבנן הוא ולא יאלץ. ויש אומרים דמהני ביה תפיסה, דאם תפס משל רבו כדי דמיו ללאת בו לחיות מיד העובד כוכבים, אין מויליין ממנו:

(קכז) אין רבו יכול להשתעבד - אף על גב שמכרו דעובד כוכבים לא קנה הגוף רק למעשה ידיו (ט"ז).

(קכח) קונסין אותו - לפי שהפקיעו ממצות במכירתו לעובד כוכבים: (ט"ז).

(קכט) וקנס זה אין גובין בו - וי"א שכן דנים את זה בזה"ז אפילו ללא מומחים (ש"ך).

(קל) אם מסרו בו - י"א אפילו לא הכניסו לרשות העובד כוכבים ולזה עליו על תנאי לכשיבא אותו זמן שימשכנו ליקח העבד ועבר הזמן ולא נתן לו המעות אף על פי שלא משכנו בו והוא עדיין ברשותו קונסין אותו ויצא לחירות (ש"ך).

(קלא) אבל אם גבאו העובד כוכבים בחובו - בע"כ של אדון או שקם עליו אנס להרגו ושחדו בנתינת העבד לא יצא לחירות, דלא שייך כאן לקנסו כיון שנעשה באונס (ש"ך).

(קלב) או חוץ ממלכתו - כלומר שישאר לו מלאכתו (ש"ך).

(קלג) או חוץ מהמצות - כלומר שלא יבטלנו משום מצוה (ש"ך).

(קלד) לצדוקי - אבל הכותים בזה"ז כעובדי כוכבים גמורים לכל דבר, ה"ה לענין זה (ש"ך).

(קלה) דאיסורא דרבנן הוא - כלומר הא דיצא לחירות משום מכירה קנסא דרבנן הוא שגזרו על המוכר עבדו שיצא לחירות (ש"ך).

(קלו) וי"א דמהני בו - להכי כתב בלשון י"א, משום שיש חולקים על זה דאין תפיסה מועלת אלא במי שחסרו ממון (ש"ך).

(פא) עבד שמל וטבל לשם עבדות והפיל עצמו ליד עובד כוכבים, ואין רבו יכול להוציאו, או שנשבה ואין רוצים ליתנו לפדיון, מותר ליטול מהם דמיו ויכול לכתוב להם שטר מכירה עליו:

(קלז) ואין רבו יכול להוציאו - היינו בפחות מכדי דמיו (ט"ז).

(קלח) מותר ליטול בו - ואין בזה משום מוכר עבדו לעובד כוכבים שהרי הוא כמציל הכסף מידם (ש"ך).

(פב) המוכר עבדו להוציא לארץ או לסוריא או לעכו, יצא לחירות וכופין את רבו השני לכתוב לו גט שחרור ומפסיד הדמים. ואפילו אם אמר: איני רוצה להוציאו להוציא לארץ, אשתעבד בו בארץ ישראל, אין שומעין לו. (ודין זה נובע מפילו האילנא):

(קלט) ומפסיד הדמים - ואפי' אם עדיין לא נתן הדמים אלא קנאו במשיכה או בהגבהה או בחזקה צריך ליתן למוכר מעותיו, אף על פי שצריך לשחררו, משום שקונסים במקום שיש את האיסור, וכיון שכבר קנאו, האיסור נמצא ביד הלוקח והכסף הוא חוב עליו וחייב לשלם (ש"ך).

(קמ) אין שומעין לו - שמא האדון ישכנע את העבד שיצא אחריו לחו"ל, ואם בן חוצה לארץ נשא אשה בארץ ישראל ודעתו לחזור והיא הכניסה לו עבדים יש ספק אם זה כמכירה או לא, ולא מוציאים לחירות מטעם הספק (ש"ך).

(פג) עבד שיצא אחר רבו לסוריא ומכרו שם, איבד זכותו. במה דברים אמורים, כשיצא רבו על מנת שלא לחזור לא"י, אבל אם דעת רבו לחזור ויצא אחריו ומכרו שם, יצא לחירות וכופין את הלוקח לשחררו:

(קמא) וכופין הלוקח בו - בזה לא הפסיד הלוקח דמיו, שהרי בחו"ל קנאו והמוכר הוא שחייב בדבר שהוליכו לחו"ל ומכרו שם, וכל ההלכות האלה הם בעבד שמל וטבל לשם עבדות (ש"ך).

במאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' ע"ד סי' רסט')

(פד) עבד שאמר לעלות לארץ ישראל, כופין את רבו לעלות עמו או ימכור אותו למי שיעלהו שם. רצה האדון לצאת לחוצה לארץ, אינו יכול להוציא את עבדו עד שירצה. ודין זה בכל זמן, אפילו בזמן הזה שהארץ ביד עובדי כוכבים:
(פה) עבד שברח מחוצה לארץ לארץ, אין מחזירין אותו לעבדות, ועליו נאמר: לא תסגיר עבד אל אדוניו (דברים כג, טז), ואומרים לרבו שיכתוב לו גט שחרור ויכתוב לו שטר חוב בדמיו עד שתשיג ידו ויתן לו. ואם לא רצה האדון לשחררו, מפקיעים בית דין שעבודו מעליו וילך לו:

הלכות גרים

סימן רסח – כיצד מגיירין הגר והגיורת, ודיני קדושת הגר, ובו י"ב סעיפים.
(א) גר שנכנס לקהל ישראל, חייב מילה תחילה. ואם מל בשחיה עובד כוכבים (או שטול מהול), צריך להטיף ממנו דם ברית ואין מברכין עליו. ואם נכרת הגיד, אין מילתו מעכבת מלהתגייר וסגי ליה בטבילה. (טזל קודם שחל, מועיל, דלדיעבד הוא טבילה וי"א ללא הוא טבילה):
(א) ואין מברכין עליו - דמספקא לן אם מטיפין או לא, הלכך מספק יש להחמיר ולהטיף, אבל אין מברכין מספק דספק ברכות להקל וע"ל (סי' רסה ס"ג) ⁵⁴⁵ (ש"ך).
(ב) וי"א דלא הוא טבילה - הלכך יש לקיים ולטבול אחר שחל (ש"ך).
(ג) ⁸⁷⁷ כשבא להתגייר אומרים לו: מה ראית שבאת להתגייר, אי אתה יודע שישאל בזה הזוהר דחופים סחופים (פי' אבודים וסחופים מן מדוע נסחף אבירך (ירמיה מו, טו)) ומטורפים, ויסורים באים עליהם. אם אמר: יודע אני ואיני כדאי להתחבר עמהם, מקבלין אותו מיד ומודיעים אותו עיקרי הדת שהוא יחוד ה' ואיסור עבודת כוכבים, ומאריכין עמו בדבר זה, ומודיעים אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות, ומודיעים אותו מקצת עונשין של מצות, שאומרים לו: קודם שבאת למדה זו אכלת חלב אי אתה ענוש כרת, חללת שבת אי אתה חייב סקילה, ועכשיו אכלת חלב אתה ענוש כרת, חללת שבת אתה חייב סקילה. ואין מרבין עליו ואין מדקדקין עליו. וכשם שמודיעים אותו עונשין של מצות כך מודיעים אותו שכרן של מצות, ומודיעים אותו שבעשיית מצות אלו יזכה לחיי העוה"ב, ושואין שום צדיק גמור אלא בעל החכמה שעושה מצות אלו ויודעם. ואומרים לו: הוא יודע שהעולם הבא אינו צפון אלא לצדיקים, והם ישראל וזה שתראה ישראל בצער בעולם הזה, טובה היא צפונה להם שאינם יכולים לקבל רוב טובה בעוה"ז כעובדי כוכבים, שמא ירום לבם ויתעו ויפסידו שכר עולם הבא, ואין הקדוש ברוך הוא מביא עליהם רוב פורענות כדי שלא יאבדו, אלא כל העובדי כוכבים כלים והם עומדים. ומאריכין בדבר זה כדי לחבבן. אם קבל, מלין אותו מיד וממתינים לו עד שיתרפא רפואה שלימה ואח"כ מטבילין אותו טבילה הוגנת בלא חציצה. (וי"א שגלגל שערותיו ויטול כפרני ידיו ויגלו קודם טבילה) ושלשה (תלמידי חכמים) עומדים על גביו ומודיעים אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות פעם שנייה, והוא עומד במים. ואם היתה אשה, נשים מושיבות אותה במים עד צוארה, והדיינים מבחוץ, ומודיעין אותה מקצת מצות קלות וחמורות, והיא יושבת במים, ואח"כ טובלת בפניהם והם מחזירים פניהם ויוצאין, כדי שלא יראו אותה כשתעלה מהמים, ויברך על הטבילה אחר שיעלה מן המים, וכיון שטבל הרי הוא כישראל, שאם חזר לסורו הרי הוא כישראל מומר שאם קדש קדושו קדושין:
(ג) מה ראית שבאת כו' – שאם הוא יפרוש ולא יתגייר, אין בזה שום חסרון, וקשים גרים לישראל כנגעים ⁵⁴⁶ (ט"ז, ש"ך), וגם שלא יאמר לאחר מכאן "אלו ידעתי לא הייתי מתגייר" ואם לא הודיעוהו אינו מעכב (ש"ך).
(ד) ואין מרבין עליו - הזכרת העונשים (ש"ך).

⁵⁴⁵ שגם בישראל לא מברכים על הטפת דם ברית כשנולד מהול.

⁵⁴⁶ פי' רש"י: שאוחזין מעשיהם הראשונים ולומדים ישראל מהם או סומכין עליהם באיסור והיתר.

במאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' ע"ד סי' רסט')

(ה) ואין מדקדקין עליו - כלומר אף באותן מקצת עונשין אין להודיעו כל דקדוקי עונשין אלא מודיעין אותו דרך כלל "קודם שבאת למדה זו אכלת חלב, אי אתה ענוש כרת, חללת שבת, אי אתה ענוש סקילה, ועכשיו אכלת חלב כו'". ואין להודיעו כל הדקדוקים והחומרות שיש באיסור חלב ואיסור שבת, דשמא כוונתו לשמים (ש"ך).

(ו) וממתינים לו כו' - כיון שהמילה קשה עליו מלין תחילה ואם פורש, אין בזה חסרון, אבל אם טבל תחילה, הרי זה גר (ט"ז).

(ז) עד שיתרפא - דהמים מקלקלים המכה קודם שנתרפאית כראוי (ט"ז).

(ח) בלא חציצה כו' - כל דבר שחוצץ בטבילת נשי ישראל חוצץ בגר, ועי' לעיל (סי' קצח) דבר החוצץ בטבילה. וכן צריך מקוה הכשר לטבילת נדה כדלעיל (סי' רח) (ש"ך), ושיכרך שהחינו דבאותה שעה נגמר גירותו (פ"ת).

(ט) וי"א שיגלח כו' - אפי' אין חציצה בשערותיו, כגון שיחוף ויסרוק היטב או יגוז מקצת שערותיו הקשורים וחוצצין, אעפ"כ יגלח כל שערותיו, משום שנכנס לכלל יהדות, וכן המנהג במומרים כשחוזרים לדת ישראל, ובדיעבד אם לא גילח שערו רק שאין דבר חוצץ הוי טבילה כשרה (ש"ך).

(י) בפניהם - אם לא טבלה בפני ב"ד צריך שיודיעוה פעם שנית מקצת מצות ותטבול בפני ב"ד (פ"ת).

(יא) שאם חזר לסורו - פירוש של תיבת "סורו" דהיינו סר שלו הוא רע, דהיינו היצר הרע (ט"ז).

(ג) כל ענייני הגר, בין להודיעו המצות לקבלם בין המילה בין הטבילה, צריך שיהיו בג' הכשרים לדון, וביום. מיהו דוקא לכתחלה, אבל בדיעבד אם לא מל או טבל אלא בפני ב' (או קוונים) ובליילה, אפילו לא טבל לשם גרות, אלא איש שטבל לקריו ואשה שטבלה לנדתה, הוי גר ומותר בישראלית, חוץ מקבלת המצות שמעכבת אם אינה ביום ובשלשה. ולהרי"ף ולהרמב"ם, אפילו בדיעבד שטבל או מל בפני שנים או בלילה, מעכב, ואסור בישראלית, אבל אם נשא ישראלית והוליד ממנה בן, לא פסלינן ליה:

(יב) בג' הכשרים לדון - דכתיב משפט אחד יהיה לכם ולגר (ט"ז וש"ך), ואין משפט בפחות מג' כשרים (ש"ך).

(יג) אם לא קיבל בפני ג' אפי' בדיעבד מעכב - היינו דוקא בגר גדול שאצלו קבלת המצות עיקר והמילה והטבילה אינו אלא גמר הדבר סגי בלא שלשה ואפילו בלילה, אבל גר קטן, שלא שייך בו קבלת מצות והטבילה היא עיקר שמטבילין אותו על דעת ב"ד לכו"ע צריך להיות ביום בפני שלשה (פ"ת).

(יד) אלא בפני שנים - לאו דוקא שנים אלא בפני אחד, מיהו י"ל דנקט שנים כיון דאם מכירין אותו שהיה עובד כוכבים, אינו נאמן לומר גיירתי עצמי כדלקמן, וא"כ צריכין שיהיו ב' לפחות שידעו שנתגייר כראוי. ואף באשה נראה בשעה שטבלה נפשה, היו צריכין לאנשים רואים אותה שטבלה להיות עדים בדבר (ש"ך).

(טו) שטבל לקריו - פירוש שידענו בבירור דבר זה, וכן באשה, ואז סלקה טבילה זאת אפי' לשם גירות, אף על פי שלא הזכיר בפירוש כן, שאם לא היה בדעתו אז להיות גר לא היה טובל גם לקרי, ומש"כ לקמן (סי"א) שאינו נאמן לומר נתגיירתי ביני לבין עצמי עד שיטבול בפני ב"ד, שם לא ראינו ממנו שום טבילה לקרי ועכשיו רוצה לטבול לשם גירות ודאי צריך לכתחלה שלשה (ט"ז).

(טז) חוץ מקבלת המצות כו' - שזהו גוף הדבר והתחלתו, אבל מילה וטבילה הוה כגמר דין דמן התורה הוה אף בלילה (ט"ז וש"ך).

(יז) ולהרי"ף - עיין בתשובת חמדת שלמה⁵⁴⁷ סימן כ"ט ול' מ"ש בזה (פ"ת).

(יח) אבל אם נשא ישראלית כו' - ואף על גב דקי"ל דאפילו עובד כוכבים שבא על בת ישראל הולד כשר מכל מקום נ"מ דהולד כשר לכהונה מה שאין כן בנולד מן העובד כוכבים כמו שנתבאר באה"ע (סי' ז' ס"ז), וכן נ"מ לענין פדיון הבן כדלקמן (סי' שה סי"ח) (ש"ך).

(יט) לא פסלינן ליה - היינו לענין שלא להזכירו בשם בן עובד כוכבים כי מיוחסים שבישראל לא יתחתנו עמו אף ע"ג דכשר דהא אפי' בעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל דהולד כשר מ"מ אין מתחתנים עמו המיוחסים (ט"ז), עי' לקמן סי"א (ש"ך).

⁵⁴⁷ עי' לקמן סק"ל (לו).

במאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' ע"ד סי' רסט')

(ד) הואיל וטבילת גר צריך בית דין של ג', אין מטבילין אותו בשבת ולא ב"ט ולא בלילה. ואם טבל, הרי זה גר:

(כ) בשבת כו' – וי"א דמטבילים אותו בשבת וי"ט, ועב"ח⁵⁴⁸ (ש"ך).

(כא) ולא בלילה כו' – עי' סעיף ג' (ש"ך).

(ה) המל את הגרים מברך: בא"י אמ"ה אקב"ו למול את הגרים, ואח"כ מברך: בא"י אמ"ה אקב"ו למול את הגרים, ולהטיף מהם דם ברית, שאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר: אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי (ירמיה לג, כה):

(כב) המל כו' – עיין לעיל (סי' רסז סי"ב) (ש"ך).

(כג) לא שמתי – וחותם ברוך אתה ה' כורת הברית⁵⁴⁹ (ט"ז).

(ו) עובדת כוכבים שנתגיירה והיא מעוברת, בנה אין צריך טבילה:

(כד) שנתגיירה – דוקא כשנתגיירה היא אבל אי לא נתגיירה היא לא מצרכין (לא ט"ס וצ"ל מצרכין) טבילה לבנה ע"ש (פ"ת)⁵⁵⁰.

(כה) מעוברת – אם ידעו ב"ד בשעת טבילה שהיא מעוברת הדין פשוט, אבל אם לא ידעו ב"ד שהיא מעוברת, יש בזה אריכות דברים עכ"ל⁵⁵¹ (פ"ת).

(ז) עובד כוכבים קטן, אם יש לו אב יכול לגייר אותו. ואם אין לו אב, ובא להתגייר או אמו מביאתו להתגייר, בית דין מגיירין אותו, שזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו. בין קטן שגיירו אביו בין שגיירוהו ב"ד, יכול למחות משיגדיל ואין דינו כישראל מומר אלא כעובד כוכבים:

(כו) ובא להתגייר – פי' מדעתו ואע"ג דאין לו דעת, שומעין לו דכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו. אבל אם אינו רוצה, אינו גר, אפילו בזמן שיד ישראל תקיפה עליהם (ש"ך).

(כז) בין קטן שגיירו כו' – כן צריך להיות⁵⁵² (ט"ז).

(כח) יכול למחות משיגדיל – נהי דמחאת קטנים לאו מחאה היא, לענין שאם נתרצה אח"כ, אין מחאתו כלום, אפ"ה מהני לענין דלאחר שהגדיל, אם עמד במחאתו מהני (ש"ך), אם היתה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה כגון שנתגיירה עובדת כוכבים מעוברת, אינו יכול למחות. והיכא דיכול למחות זה עוקר הגירות למפרע והיין הנשאר שנגע בו קודם מחאתו, הוא ככל מגע עובד כוכבים קטן ביין שלנו. ואם בא על בת ישראל בהיותו בן ט' נפסלה מהכהונה כו'. אך אנו אין צריכין לחוש לזה כלל, שמא ימחה, ולכן מברכין בשעת טבילה ומניחין אותו ליגע ביין או להנשא לאיש או לישא ישראלית כו' (פ"ת).

(כט) אלא כעובד כוכבים – פירוש לענין שאין קדושי קדושין (ט"ז).

(ח) בד"א, כשלא נהג מנהג יהדות משהגדיל⁵⁵³, אבל נהג מנהג יהדות משהגדיל שוב אינו יכול למחות:

(ל) אינו יכול למחות – ואם חזר בו דינו כישראל מומר (ש"ך).

(ט) עובד כוכבים שבא לחתוך ערלתו מפני מכה או מפני שחין שנולד לו בה, אסור לישראל לחתכם, מפני שלא נתכוון העובד כוכבים למצוה. לפיכך אם נתכוון העובד כוכבים למילה, מצוה לישראל למול אותו. (וזמקום שמוטר לרפאות העונד כוכבים, מותר צל ענין) (וע"ל סימן קנ"ח):

(לא) שלא נתכוין למצוה – פי' שאסור לעשות לו רפואה ואי משום מצוה הא לא נתכוין לה (ט"ז), שהעובד כוכבים אין מעלין אותם מידי מיתה ולא מורידין אותם אליה, אבל אם אין רפואה בדבר, שרי. וכן במקום שמוטר לרפאות כגון משום איבה או בשכר שרי, וע"ל (סי' רסג ס"?) (ש"ך).

⁵⁴⁸ לא עשיתי

⁵⁴⁹ עי' שך סי' רסז שמביא חתימת הברכה, וקשה למה לא מביאו כאן.

⁵⁵⁰ לא עשיתי???

⁵⁵¹ לבדוק הדגול מרבבה בפנים.

⁵⁵² ??

⁵⁵³ היינו דווקא ביום הבר מצוה, או ביום שנולד לו ב' שערות???

במאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' ע"ד סי' רסט')

(י) עובד כוכבים או עובדת כוכבים שבא ואמר: נתגיירתי בבית דינו של פלוני כראוי, אינו נאמן לבא בקהל, עד שיביא עדים. ואם ראינום נוהגין בדרכי ישראל ועושים כל המצות, הרי אלו בחזקת גרי צדק ואף על פי שאין שם עדים שמעידים בפני מי נתגיירו. ואף על פי כן, אם באו להתערב בישראל אין משיאין אותם עד שיביאו עדים או עד שיטבילו בפנינו, הואיל והוחזקו עובדי כוכבים. אבל מי שבא ואמר שהוא עובד כוכבים ונתגייר בבית דין, נאמן, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. וכתב הרמב"ם במה דברים אמורים, בארץ ישראל באותן הימים, שחזקת הכל שם בחזקת ישראל, אבל בח"ל צריך להביא ראיה ואח"כ ישא ישראלית, שמעלה עשו ביוחסין:

(לב) אבל מי שבא כו' - כלומר דוקא במי שהוחזק עובד כוכבים ואמר "נתגיירתי כו'" הוא שנאמרו דברים הללו. אבל במי שלא הוחזק עובד כוכבים ואומר שנתגייר בב"ד, נאמן במיגו דאי בעי אמר ישראל הוא (ש"ך).

(לג) וכ' הרמב"ם כו' - ונוהגין להקל להאמינו אף להשיאו ישראלית. ואפשר דאף הרמב"ם מודה באורחים שבאים והם בחזקת ישראלים שנאמנים אף עכשיו, שרובן עובדי כוכבים, אף להשיאו ישראלית, שכל המשפחות בחזקת כשרות הם, כמו שנתבאר באה"ע (סי' ב), ולא אמר הרמב"ם אלא במי שלא הכרנוהו בעובד כוכבים ואמר "נתגיירתי בבית דין פלוני", דנאמן מדין מיגו, התם הוא דקאמר הרמב"ם דאפ"ה מעלה עשו ביוחסין שאין משיאין אותו ישראלית מדין מגו, עד שיביא ראיה (ש"ך).

(יא) מי שהיה מוחזק בישראל שאמר: נתגיירתי ביני לבין עצמי, ויש לו בנים, אינו נאמן על הבנים אבל נאמן על עצמו לשוויה נפשיה חתיכא דאיסורא ליאסר בבת ישראל עד שיטבול בפני בית דין:

(לד) אבל נאמן כו' - מה שכתוב שנאמן לפסול את עצמו, לא לענין זה שאם בא על בת ישראל פסלה, אלא רק לענין זה שהוא עבר על איסור (ועי' לעיל סי' ג) (ש"ך).

(יב) כשיבא הגר להתגייר, בודקים אחריו שמא בגלל ממון שיטול או בשביל שררה שיוכה לה או מפני הפחד בא ליכנס לדת. ואם איש הוא, בודקין אחריו שמא עיניו נתן באשה יהודית. ואם אשה היא, בודקין אחריה שמא עיניה נתנה בבחורי ישראל, ואם לא נמצאת להם עילה מודיעים להם כובד עול התורה וטורח שיש בעשייתה על עמי הארצות, כדי שיפרשו. אם קיבלו ולא פירשו, וראו אותם שחזרו מאהבה, מקבלים אותם. ואם לא בדקו אחריו, או שלא הודיעוהו שכר המצות ועונשן, ומל ומבל בפני ג' הדיוטות, ה"ז גר אפי' נודע שבשביל דבר הוא מתגייר, הואיל ומל ומבל יצא מכלל העובדי כוכבים, וחוששים לו עד שתתברר צדקתו, ואפילו חזר ועבד עבודת כוכבים, הרי הוא כישראל מומר שקדושו קדושין. (וישראל מומר שעשה תשובה, א"ל לטבול, רק מדרבנן י"ז לו לטבול ולקבל עליו דברי חזירות צפני ג):

(לה) כשיבא הגר כו' - מש"כ בגמ' שגוי בא לפני הלל וא"ל "גיירני על מנת שאהיה כה"ג", בטוח היה דסופו לעשות לשם שמים כו', ומכאן רואים דהכל לפי ראות עיני הב"ד (ש"ך).

(לו) או שלא הודיעו - עיין בתשו' חמדת שלמה ס"ס כ"ט מ"ש בזה (פ"ת)⁵⁵⁴.

(לז) חזר לסורו - היינו רק לחומרא ולא לשום קולא (ט"ז).

(לח) ישראל מומר כו' - ע"ל (סי' רסו ס"ח) (ש"ך)⁵⁵⁵, עי' מג"א (סי' שכו סק"ח?) שישראל מומר שעשה תשובה מותר לטבול אפילו בשבת כיון דאינו מדאורייתא⁵⁵⁶. בני המומרים הערלים הנקראים אנוסים, כשבאים לחזור בתשובה, אין להודיעם מצות קלות וחמורות ועונשן, ואין לבהלו, אבל יש למושכו חסד ואין צריך טבילה. וכשמל את עצמו, מברך להכניסו בבריתו של א"א ומברך גם כן ב' ברכות על המילה, עמ"ש לעיל (סי' רסו סק"ב?) ואשר קידש ידיד, ואינו כוללם בברכה אחת. ואח"כ אומר "או"א הצלח נא לעבד הנקרא שמו כן, ומשוך אליו חסדך וכשם שהטית לבו לשוב בתשובה שלמה לפניך, כן

⁵⁵⁴ לא עשיתי

⁵⁵⁵ עיי"ש בט"ז סק"ט (טו) שמגלחים כל ראשם, ועי' כאן סק"ט (טו).

⁵⁵⁶ לא עשיתי

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' ע"ד סי' רסט')

תטע בלבו אהבתך ויראתך ותפתח לבו בתורתך ותדריכהו בנתיב מצותיך למען ימצא חן בעיניך כן יהי רצון, ונאמר אמר, "ע"ש עוד⁵⁵⁷. ועיין (בתשובת הרדב"ז החדשות סימן תל"ד) אי חייבין לברך שהחיינו בשעת המילה (פ"ת)⁵⁵⁸.

סימן רסט – איסור עריות בגרים, ודינן לענין עדות וחליצה, ובו י"א סעיפים.

(א) דין תורה שמותר לגר שישא אמו, או אחותו מאמו, שנתגיירו. אבל חכמים אסרו דבר זה, כדי שלא יאמרו: באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה. וכן גר שבא על אמו או אחותו, והיא בגיורתה, הרי זה כבא על נכרית:

(א) דין תורה כו' – וכל שכן אחותו מאביו דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, אלא שחכמים אסרו בקרובי האם, כיון דגם בני נח אסורים בשאר האם, כדי שלא יאמרו "באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה ח"ו", אבל בקרובי האב לא גזרו כדלקמן (סעיף ז) דאין אבות לעובד כוכבים (ש"ך).

(ב) כיצד דין גרים בעריות של שאר בשר, אם היה נשוי כשהוא עובד כוכבים לאמו או לאחותו מאמו, ונתגיירו, מפרישין אותם. ואם היה נשוי לשאר עריות, ונתגייר הוא ואשתו, אין מפרישין אותם:

(ב) בעריות של שאר בשר כו' – כלומר כך הוא דין גרים, אם עבר על דתו [פי' ז' מצות בני נח] בעוד שהוא עובד כוכבים ונשא אמו או אחותו מאמו ונתגיירו, מפרישין אותן עולמית, שאם לא ימחו בידו, אף על פי שעבר בהיותו גוי על ז' מצות בני נח, מ"מ יאמרו "באנו מקדושה חמורה כו'", שכבר עשיתי באיסור ועכשיו הותרה לי", ואם היה נשוי שאר עריות בהיותו גוי [פי' ?], אפי' מצד האם, ונתגייר הוא ואשתו עמו, כיון שאין האיסור אלא משום גזירה אפילו לישראל, אין חשש שיאמרו "באנו מקדושה וכו'", הואיל וכבר נשוי הוא אין מפרישין אותם עולמית, רק ג' חדשים להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שנזרע שלא בקדושה, כדלקמן סעיף ט' (ש"ך).

(ג) עובד כוכבים אסור בשאר האם אחר שנתגייר, מדברי סופרים, ומותר בשאר האב, אף על פי שיודע בודאי שזה שארו מאביו, כגון תאומים, שדבר ברור הוא שאביו של זה הוא אביו של זה, אף על פי כן לא גזרו על שאר אביו. לפיכך נושא הגר אשת אחיו מאביו, ואשת אחי אביו, ואשת אביו, ואשת בנו, אף על פי שגשאת לאחיו או לאחי אביו או לבנו אחר שנתגיירו. וכן אחות אמו מאביה, ואחותו מאביו, ובתו, שנתגיירו, מותרות לו. (ויס' אוקרים נאקט אציו). אבל אינו נושא לא אחותו מאמו, ולא אחות אמו מאמה, ולא אשת אחיו מאמו, שנשאה אחיו מאמו אחר שנתגיירה, אבל אם נשאה אחיו כשהיה עובד כוכבים, הרי זה מותרת לו:

(ג) עובד כוכבים אסור בשאר האם כו' – אפילו אם נשא יוציא, ועי' לקמן סעיף ה' (ש"ך).

(ד) תאומים – עי' ש"ך סק"ז (ז) דדוקא תאומים, ויש חולקים דאפילו אינם תאומים, אם היתה לידתם בקדושה איכא כרת (פ"ת).

(ה) ויש אוסרים באשת אביו – ויש להחמיר גם באחות אביו, שזה מחלוקת לענין בני נח (ש"ך).

(ו) אבל אם נשאה אחיו כשהיה עובד כוכבים ה"ז מותרת – שאינה אשת אחיו שלא היה לו קדושין בה כיון שנשאה בהיותו גוי (ש"ך).

(ד) שני אחים תאומים שהיתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה, חייבים משום אשת אח, אבל לא חולצין ולא מיבמין:

(ז) חייבים משום אשת אח – י"א דאפי' אינן תאומים, כיון שלידתן בקדושה חייבים משום אשת אח, ועיקר דדוקא תאומים (ש"ך).

(ח) אבל לא חולצין כו' – שמן התורה אינם אחים אלא מן האם ולא מן האב, אף על פי שהן תאומים, הרי נזרעו שלא בקדושה ואין כאן אבות. ולענין חליצה ויבום, אחין מן האב בעינן (אה"ע סי' קנו"ס) (ש"ך).

⁵⁵⁷ לא עשיי

⁵⁵⁸ לא עשיתי

במאיר הדעה על יו"ד זלקה' (סי' רג' ע"ד סי' רסט')

(ה) הנושא גיורת ובתה הגיורת, או שתי אחיות מן האם, יושב עם אחת מהן ומגרש השניה:

(ט) או שתי אחיות - דווקא גיורות מן האם, אבל אחיות גיורות מן האב נושא אפי' לכתחלה וכמו שנתבאר דבן נח לא נאסר בקרובי האב (ש"ך).

(י) ומגרש השניה - היינו שצריכה גט, דהא קידושין תפסי לו בה, שאינן קרובות דכל גיורת כקטנה שנולדה דמי (ש"ך).

(ו) נשא גיורת, ומתה, מותר לישא אמה או בתה, שלא גזרו אלא בחייהן:

(יא) מותר כו' - כיון שאין לאחר מיתה אלא איסור כרת, לא גזרו, כיון שגם בחיים אינה אלא גזירה, ויש אומרים דאפילו לאחר מיתה אסור (ש"ך).

(ז) מותר לאדם לישא שתי אחיות גיורות מן האב, שלא גזרו בשאר האב: @NO MB@

(ח) השניות, כולן, לא גזרו עליהם בגרים. לפיכך מותר הגר לישא אם אמו. ונושא אדם גיורת ואם אמה, או בת בתה, וכן בשאר השניות:

(יב) השניות כו' - עי' באה"ע (סי' טו) איזה ערוה דאורייתא ואיזה שניות דרבנן (ש"ך).

(ט) גר שנתגייר ואשתו עמו, צריכים לפרוש זה מזה ג' חדשים, להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שנזרע שלא בקדושה. (ואם אינו רוצה לקיימה, אין צריכה גט אלא יולאה ממנו כלל גט):

(יג) צריכים לפרוש - אם היא זקנה אין צריך הפרשה, ועי' חלקת מחוקק (אה"ע סי' יג סק"ד?) שנסתפק בזה, היינו בנתגיירה היא ונשאת לאחר, אבל בנתגיירו שניהם ונשארו יחד, א"צ הפרשה. עוד כתב שאחר שלשה חדשים כשמחזירה א"צ שבעה נקיים אם לא פרסה נדה בינתיים, ואף שכתוב לעיל (סי' קצב ס"?) שמחזיר גרושתו צריכה ז' נקיים, שם שונה שגירשה לחלוטין משא"כ הכא (פ"ת).

(יד) אינו רוצה לקיימה - ואם רוצה לקיימה צריך חופה וקידושין בדת יהדות ולענין כתובתה עיין באה"ע (סי' סז ס"?) (פ"ת).

(י) לעניין עדות, אפילו אחים מן האם מעידים זה לזה, דגר שנתגייר, כקטן שנולד דמי:

(טו) מעידין זה לזה - ואין חשש שיבא להחליף בישראל, שהרי אין מקבלין עדות אלא בב"ד וסתם ב"ד בקיאים בדבר ועיין בחו"מ (סי' לג סי"א) ⁵⁵⁹ (ש"ך).

(יא) לענין דין, גר כשר לדון דיני ממונות, והוא שתהא אמו מישראל. אבל אם אין אמו מישראל, פסול לדון את ישראל, אבל לחבירו גר דן. ולחליצה, פסול, אפילו לחליצת גרים, עד שיהא אביו ואמו מישראל:

(טז) אמו כו' - עי' חו"מ (סי' ז ס"?) דהוא הדין אביו מישראל ועיין בסמ"ע שם (ש"ך) ⁵⁶⁰.

(יז) פסול לדון את ישראל - אפילו דיני ממונות ודוקא על ידי כפיה, אבל אם מקבלו עליו לדין מותר (ש"ך).

(יח) ולחליצה כו' - כלומר להיות דיין בחליצה (ש"ך), ועיין בתשובת נחלה ליהושע סימן כ"ז אם גר כשר להצטרף לענין חליצה או כל החמשה צריכים שיהיו כשרים ע"ש (פ"ת) ⁵⁶¹.

(יט) עד שיהא אביו ואמו מישראל - עי' אה"ע (סי' קסט ס"ב) די"א דאם אביו מישראל כשר (ש"ך).

¹ נדרים כ ע"א, רמז"ס נדרים פי"ג הכ"ד.

² נדרים כז ע"א

³ נדרים עז ע"ב.

⁵⁵⁹ לא עשיתי

⁵⁶⁰ לא עשיתי

⁵⁶¹ לא עשיתי